
Diakoni og kirkeforståelse i Det evangelisk- lutherske kirkesamfunn

Sammenheng mellom
kirkeforståelse og diakonal
praksis/tjeneste i Det
evangelisk- lutherske
kirkesamfunn

Masteroppgave i diakoni

Diakonhjemmet Høgskole
Våren 09

Elisabeth Fehn Olsen

Veileder: Stephanie Dietrich

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
<i>Liste over dokumenter og uttalelser i Det evangelisk – lutherske kirkesamfunns håndbok som er benyttet i oppgaven.....</i>	<i>5</i>
Kapittel 1: Innledning	6
1.1 Bakgrunn for valg av tema	6
1.2 Presentasjon av tema og kontekst	7
1.3 Problemstilling.....	8
1.4 Avgrensning og metode.....	9
1.5 Oppgavens oppbygning og struktur	11
Kapittel 2: Teorikapittel om ekklesiologi med vekt på menighetsfellesskap	12
1. Innledning	12
1.1 Definisjon og avgrensning	12
2. Menighetsbilder i NT	13
2.1 Kristus som menighetens grunnlegger og oppholder	13
2.2 De døptes fellesskap	14
2.3 Individ og fellesskap	14
3. Luthersk ekklesiologi	15
3.1 Confessio Augustana og kjennetegn på kirken.....	15
3.2 Enda et kjennetegn på kirken?	16
3.3 Rettferdiggjørelsen og helliggjørelsen.....	16
4. Kirkens tjenende identitet	18
4.1 Kirkens oppdrag.....	19
4.2 Kirken som et sted å utøve barmhjertighet, omsorg - og tjenesteperspektiv	21
4.3 Et legende og helende fellesskap – med fokus på å være del av fellesskapet.....	22
4.4 Den diakonale tjenestens betydning for kirkens identitet	23
Kapittel 3:Teorikapittel om diakoni med vekt på menighetsfellesskap	24
1. Innledning	24
1.1Definisjon og avgrensning	24
1.2 Menighetsdiakoni.....	25
1.3 Trinitarisk diakoniforståelse	26
2. Diakoni hos Luther, og i reformasjonen	30
2.1 Kirken som fellesskap hos Luther.....	30
3. Pietismens diakoni	32

4. Diakonien forankring i menighetens fellesskap.....	33
4.1 Diakoni i Det nye testamentet med fokus på fellesskap.....	34
4.2 Diakoni og nådemiddeltjenesten.....	34
Kapittel 4: Det evangelisk lutherske kirkesamfunn.....	38
1. Innledning	38
2. Historiske fakta og bakgrunn for etableringen av kirkesamfunnet	38
2.1 Et kirkesamfunn med røtter i de haugianske vennsamfunnene	38
2.2 " Fra skolesamfunn til kirkesamfunn"	39
2.3 Etablering av eget kirkesamfunn.....	40
2.4 Diakoni.....	40
2.5 Hva kjennetegner kirkesamfunnet i dag?.....	41
3. Diakoni i DELK – gjennomgang av " Håndbok for DELK".....	43
3.1 Grunnregler	43
3.2"Omsorg og årvåkenhet[...] praktisert på en åndelig og sunn måte"	43
3.3 Gjennomgang av håndboken	44
3.4 Diakonibegrepet brukes	45
3.5 Indirekte utsagn om diakoni.....	48
4. Ryenberget menighet	56
4.1 Det" byggende arbeidet "i Ryenberget menighet	56
Kapittel 5: Drøfting og konklusjon	61
1. Innledning	61
2. Menighetsfellesskapets betydning	62
2.1 Et fellesskap som delte både det daglige brød og Guds ord.....	62
2.2 "Arven fra fedrene"	63
2.3 Å være og å gjøre – to sider ved det å være kirke	64
2.4 Et tjenende og misjonerende fellesskap?	65
3. Diakonien utfordringer i strukturen	66
3.1 DELKs styringsstruktur.....	66
3.2 Prestetjenesten.....	68
3.3 Lekfolks allmenne diakoni	69
3.4 Den organiserte menighetsdiakonien – personer til diakontjeneste	70
3.5 Kvinners tjeneste i DELK.....	70
3.6 Skoledrift	72
4. Diakonien rolle i det menighetsbyggende arbeidet.....	73

4.1 Den diakonale dimensjonen i DELKs menighetsbyggende arbeid	73
4.2 Diakoni – en definert del av det menighetsbyggende arbeidet i DELK?	74
4.3 Kan diakonien "utelukkende" forankres i kirken som et åndelig fellesskap?	76
4.4 En luthersk kirke med stor vekt på den forkynnende og læremessige identiteten	77
5. Avslutning	78
10 teser om diakoni i DELK	80
Litteratur	82

Liste over dokumenter og uttalelser i Det evangelisk – lutherske kirkesamfunns håndbok som er benyttet i oppgaven

Håndboken inneholder bekjennelsesskrifter, grunnregler, ordninger, etc.

Dokumenter og uttalelser som er benyttet i oppgaven

1. Det evangelisk – lutherske kirkesamfunn Dåpen (**Dåpen**)
2. Grunnregler 2005. (**DELK 2005**)
3. Grunnlagsdokument om kvinners og menns tjeneste i menigheten 24/11 – 2007 (**DELK 2007**)
4. Grunnlagsdokument: Gudstjenesten og kirkerommet 26.5.2000(**DELK 26.5.2000**)
5. Kvinner og menns tjeneste i menigheten 5. November 1993 (**DELK 1993**)
6. Nattverd i Det evangelisk lutherske kirkesamfunn – En utredning om ny praksis og liturgi for nattverd i kirkesamfunnet 22.10.1994 (**DELK 1994**)
7. Uttalelse: DELK og de fremmede i blant oss 21.9.01 (**DELK 2001**)
8. Uttalelse: Homofil orientering og homofilt samliv.29.8 02 (**DELK 2002**)
9. Veiledende uttalelse fra hovedstyret – Den hellige ånd og hans gjerning i menigheten 2.12 2000 (**DELK 2.12.2000**)

Årstallet angir siste endringsdato/ vedtak i DELKs hovedstyre/årsmøtet. Forkortelser for dokumentene i parentes brukes som henvisninger til dokumentene i teksten.

Kapittel 1: Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Det evangelisk – lutherske kirkesamfunn (DELK) ble dannet i 1872, og er det eldste lutherske frikirkesamfunnet i Norge. Kirkesamfunnet har sin opprinnelse i Vestfold, i grupper innenfor den store folkevekkelsen som fulgte med Hans Nielsen Hauges virksomhet.

Bakgrunnen for dannelsen var ønske om selv å drive egne skoler, og for å få lov til dette var det nødvendig å melde seg ut av Den norske kirke (Dnk) og etablere et eget kirkesamfunn. Medlemmene i DELK så det som sin viktigste oppgave å verne om ”religionsskolen” og de kristne fellesskap som hadde vokst frem etter Hauge. De kjempet for lekmannsforkynnelsen, og for å opprettholde en pietistiske botsforkynnelse. Kirkesamfunnets konstitusjon fra 1872 videreførte kirkeordningene i Dnk slik den eksisterte på den tiden, med noen få unntak. DELK ser i dag fortsatt skoledrift som en av sine viktigste oppgaver.

Fokus på den rene lære og en rett tolkning av bibelen er fortsatt sterkt til stede.

Kirkesamfunnet regnes for å tilhøre den konservative siden i norsk kirkelandskap.

Menighetsarbeidet er påvirket av dette, men har også utviklet seg på en rekke områder for å tilpasse seg tiden vi lever i, både i organisering og drift.

Denne oppgaven skal sette lys på kirkeforståelse i DELK, og diakonien i lys av denne. Jeg har som medlem i dette kirkesamfunnet savnet et engasjement for - og en forankring av - en synliggjort diakonal tjeneste. En refleksjon rundt diakoniens plass og forankring, slik Dnk har gjort gjennom en lang prosess, vil være relevant også i vårt kirkesamfunn. Det finnes allerede mye arbeid i kirkesamfunnets menigheter som klart hører inn under begrepet diakoni, men dette er mer som et initiativ fra enkelt mennesker, og har - slik jeg ser det - liten forankring i menighetens eller i kirkesamfunnets planer, struktur og ordninger.

Jeg har gjennom diakonstudiet fått et innblikk i hvordan Dnk gjennom de siste 20 årene har arbeidet med å synliggjøre diakoniens tilhørighet og forankring i kirken og menighetsfellesskapet. Man har erkjent at diakonien er en viktig del av kirkens omsorgstjenestetjeneste, rettet mot mennesker i lokalmiljøet, nasjonalt og i et verdensvidt perspektiv. For tiden arbeides det også med en utredning om diakonen bør ha en plass innenfor selve embetet i Dnk. Det eksisterende embetssyn utfordres ved at det stilles spørsmål om ikke også diakonien (diakonen) innehar en tjenestedimensjon som er med å forkynne

evangeliet. Det er usikkert hvor denne debatten vil ende, men den tydeliggjør i alle fall at diakonien er tenkt en mer sentral plass i Dnk.

Jeg tror at diakonien kan bidra til at evangeliet formidles på flere måter. En diakonal menighet *må* være åpen og inviterende, og være seg bevisst sitt utadrettede diakonale ansvar i tillegg til sitt misjonsoppdrag. Omsorgsarbeid og kirkens rolle som et legende og helende fellesskap hører inn under kirkens diakonale virksomhetsområder. Det bør være et mål for DELK å oppnå en slik bevissthet om diakoniens betydning for arbeidet i sine menigheter.

1.2 Presentasjon av tema og kontekst

I og med at kristen oppdragelse, undervisning og forkynnelse har vært sentrale oppgaver for DELK, har andre deler av menighetsvirksomheten fått en lavere prioritering. Kirkesamfunnets fokus på ytre misjon kan være et slikt eksempel. For ca 30 år siden var ytre misjon et ukjent arbeid innefor kirkesamfunnet. Etter en periode med diskusjoner og argumentasjon, besluttet kirkesamfunnet at de skulle sende ut egne misjonærer i samarbeid med en av misjonsorganisasjonene i Norge. I dag er ytre misjon en virksomhet i DELK som har bidratt til økt giverglede, store pengeinnsamlinger og flere utsendelser av misjonærer. Det har utvidet perspektivet på hvem vi er kirke for, og inspirert menighetene til engasjement for andre mennesker innenfor områder som bistand og misjon. Kanskje bør DELK vurdere å sette diakonien på "sakskartet" på "samme" måte?

Oppgaven skal relateres til tre hovedtemaer: DELK, kirkeforståelse og diakoni. Disse temaene vil jeg knytte til menighetsfellesskapet, både for å avgrense oppgaven og for å understreke menighetsfellesskapets betydning for diakonien og kirken. Jeg tror at det er en sammenheng mellom den kirkeforståelsen kirkesamfunnet har og den diakonale praksis som utøves i menighetene i DELK. Slik jeg ser det nå, ligger det et stort potensial i dette. I møte med en ny tid og de samfunnsutfordringer vi har i dag, ser jeg det som viktig og nødvendig at DELK oppfordrer til økt diakonalt ansvar i sine menigheter. I tillegg til å se på sammenhengen mellom kirkeforståelse og diakoni, vil jeg i oppgaven reflektere noe rundt diakoniens grunnlag, funksjon og betydning i det kristne fellesskapet.

Ved å beskrive DELK i et ekklesiologisk perspektiv, håper jeg å få frem sider ved DELK som sier noe om dets oppdrag som kirke. Innefor dette oppdraget ligger det utfordringer som vi tar på alvor, gjennom forkynnelse, forvaltning av sakramentene og et misjonsengasjement. Jeg tror også en slik vinkling vil peke på utfordringer og sider som vi ikke har arbeidet like mye

med i menighetsfellesskapet. Jeg tenker på områder som har å gjøre med kirken som et fellesskap av troende og menighetens *guds - tjenesteliv*¹. Jeg vil i hovedtrekk se på hvilke utslag kirkeforståelsen har for en diakonal forståelse, et diakonalt engasjement og en diakonal tjeneste i DELK.

Ønsker man å være et kirkesamfunn som tar et diakonalt ansvar også utenfor menigheten, f. eks. i eget nærmiljø, eller i et videre globalt perspektiv, er det viktig å styrke, bygge og utfordre fellesskapet. Mange av DELKs virksomheter, også skolen, krever at det står et engasjert og drivende menighetsfellesskap bak. Menighetene er bærebjelker og grunnlaget for kirkesamfunnets eksistens.

Jeg vil også se på DELKs struktur, ledelse og organisering. For at diakonien skal styrkes og tilføre menighetene utviklingsmuligheter, må den gjenspeiles i kirkesamfunnets struktur (slik ting er) og organisering (slik ting fungerer) Slik sett handler det i kirken både om å være og å gjøre. Spørsmålet er om diakoniens bibelske grunnlag bør komme sterkere frem i DELKs kirkeforståelse, både på et grunnleggende og praktisk plan?

1.3 Problemstilling

Hvilken sammenheng er det mellom kirkeforståelsen i DELK og den diakonale praksis/tjeneste i DELKs menigheter?

Det finnes mye litteratur som understreker at det er en sammenheng mellom teologisk selvforståelse og kirkelig praksis. Ekklesiologi er et stort tema, og jeg vil rette min oppmerksomhet mot hva kirken er og hvilket oppdrag den har. Relatert til mitt studieobjekt (DELK), blir det å svare på hva som gjør DELK til det kirkesamfunnet det er i dag. Hva kjennetegner DELK som kirke, og hvilket oppdrag har /ser dette kirkesamfunnet at det har? Hvordan ivaretas oppdraget? Ser DELK diakoni som en dimensjon ved, eller som en del av utøvelsen av et slikt oppdrag?

¹ Gudstjenesten og tjenesten bør ses i sammenheng med hverandre. Jfr. Kapittel 2 punkt 4.1.1

1.4 Avgrensning og metode

1.4.1 Avgrensning av ekklesiologibegrepet

Fra å ha vært et begrep innenfor dogmatikken, dekker ekklesiologien i dag også ulike dimensjoner ved det kirkelige livet og ser på hvordan kirken står i vekselspill mellom kultur og samfunn. Mye i oppgaven min vil fokusere på denne mer ”praktisk rettede” dimensjonen. Et dogmatisk perspektiv sier noe mer om kirkens vesen, og ikke bare dens oppdrag. Disse to sidene ved kirken henger imidlertid nøye sammen.²

Ekklesiologien er et stort felt innefor praktisk teologi. Diakoni er også et vidt begrep, som betegner mange sider ved kirkens liv og virke. I denne oppgaven vil jeg først og fremst rette blikket mot den tjeneste som skjer innenfor rammen av menighetsfellesskapet. Derfor vil jeg også i kapittelet om ekklesiologi velge temaer som sier noe om kirkens som fellesskap, og belyse noen områder som er relevant i forhold til oppgavens problemstilling: *Hva kjennetegner DELK som kirkesamfunn? DELKs strukturelle oppbygning, ledelse og organisering. Hva er DELKs oppdrag som kirke? Diakoni og tjeneste i DELK.*

1.4.2 Avgrensning av diakonibegrepet

I diakonidelen i oppgaven vil jeg først og fremst å redegjøre for den forankring og plass diakonien har i en luthersk kirkeforståelse, i et teologisk og funksjonelt perspektiv.

Jeg vil prøve å finne ut hvordan DELK forstår diakonibegrepet, og se på hvordan den diakonale tjeneste kommer til uttrykk i menighetene. I den forbindelse er det aktuelt å se på om det er tjenester eller dimensjoner ved det å være kirke som ikke blir ivaretatt av menighetene i kirkesamfunnet, og som jeg ser er en del av det diakonale ansvaret som kirken har. Det historiske materiale om DELK vil kunne si meg noe om det fantes en type arbeid og tjeneste innenfor kirkesamfunnet som vi i dag vil definere som et diakonalt arbeid. For å se på kirkesamfunnets diakonale tjeneste i dag har jeg studert ”” *Håndbok for DELK* ””, samt gått gjennom en rekke årsberetninger for DELKs menighet i Oslo, Ryenberget menighet.³

Dnks planarbeid om diakoni kan gi nyttig innspill om menighetsdiakoni. Hvilken diakoniforståelse som bør ligge til grunn for et diakonalt arbeid i DELK vil være avhengi av

² (Skjevesland, Olav 1999:74)

³ Det er et litt for stort prosjekt å gjennomføre en studie av diakonale tjenester i alle DELKs 14 menigheter. Det er dessuten store variasjoner i antall medlemmer, i demografi og i det diakonale arbeidet i disse menighetene.

kirkesamfunnets ekklesiologiske forståelse, og avhengig av i hvilken grad diakonien er en dimensjon ved det å være kirke i denne forståelsen.

I et historisk lys var den lutherske reformasjonen ingen blomstringstid for diakonien. Pietismens diakoni ble i stor grad utøvd i institusjoner, med mer eller mindre grad av tilknytning til kirken. Derfor vil nok diakonidelen i oppgaven i større grad enn de to andre temaene hente innspill fra den synliggjøring av menighetsdiakoni som har skjedd i Dnk de siste 20 årene.

1.4.3 Metode

For å finne frem til et svar på problemstillingen i oppgaven, har jeg valg å benytte meg av en tekstanalyse *der teksten er det sentrale uttrykket og arbeidsmaterialet*. Dokumentanalyse er i snever forstand *en metode der man gir visse tekster status av kilder eller data for selve undersøkelsen*[...](Repstad2007: 103). Mitt materiale er litterære tekster i form av faglitteratur om kirkeforståelse og diakoni. Særlig i det ekklesiologiske materialet har jeg valgt å konsentrere meg om litteratur som har en ”konservativ” luthersk tilnærming til temaet. Det er fordi det korresponderer med språket og formuleringene i de dokumentene jeg har analysert. Diakonitilfanget er av nyere dato, og jeg har i tillegg til bøker benyttet meg av flere av Dnks dokumenter og planarbeid om diakoni. På den måten er denne litteraturen med på å utfordre både diakoniforståelsen og kirkeforståelsen i DELK.

Min hovedkilde i det historiske tilfanget i oppgaven er en bok som tar for seg DELKs historie gjennom de første årene i kirkesamfunnets eksistens (1872-1972).⁴ Det er imidlertid i DELKs grunnlagsdokumenter jeg vil finne et materiale som kan gi et bilde av DELKs kirkeforståelse og diakonisyn. Derfor vil jeg starte med en gjennomgang av den dokumentasjonen jeg finner der. Noe er grunnregler, mens andre skriv betegnes som uttalelser, veiledende uttalelser eller ordninger. Dette kan ha noe å si for analysematerialets ”gyldighet” som offentlig dokument, og det sier noe om grad av et representativt syn for kirkesamfunnet. Det kan også ha noe å si for hvordan jeg skal forholde til en ”uttalelse” i forhold til et ”grunnlagsdokument” som kilde? Kirkesamfunnets bekjennelsesskrifter er en del av dette materialet.

⁴ Forfatteren av boka kjenner godt til kirkesamfunnet gjennom friskolenes og frikirkens miljø fra sin egen oppvekst. Han har satt seg som mål å gi en mest mulig upartisk framstilling av en folkelig bevegelse som har vist sin livskraft gjennom mer enn hundre år.⁴ (Gjerpe 1978.omslag)

Det kan kritiseres om dette litteraturtilfanget gir en noe innadrettet og ensidig fremstilling av kirkesamfunnet. Som medlem må min grad av objektivitet også vurderes. Har jeg hatt en stor nok distanse i forhold til mitt studieobjekt?

Utfordringen har vært at det finnes lite litteratur og ingen tidligere forskning å hente innspill fra. Derfor har teorikapitlene om ekklesiologi og diakoni vært med på å gi nyttige synspunkter og innfalsvinkler når jeg har analysert tekster i grunnlagsdokumentene.

Gjennomgangen av dette materialet vil kunne synliggjøre om det er noen sammenheng mellom en kirkeforståelse og det diakonale arbeidet i DELK, og i tilfelle *hvilke* sammenhenger dette er. Hvordan den diakonale dimensjonen i DELK kan bli mer fremtredende og virksom vil bli drøftet til slutt i denne oppgaven. Jeg håper at jeg gjennom dette arbeidet skal kunne synliggjøre utfordringer og potensial for en organisert menighetsdiakoni i DELK.

1.5 Oppgavens oppbygning og struktur

Jeg har jeg funnet det relevant å systematisere og strukturere oppgaven på følgende måte: Det er to teorikapitler i oppgaven. Et har fokus på *eklesiologi*, og tar opp relevante temaer innenfor luthersk kirkeforståelse i forhold til min problemstilling. Teorikapittelet om *diakoni* er tenkt bygd opp på samme måten. Disse to kapitlene vil danne grunnlaget for den analysen jeg skal gjøre.

Kapittelet ”*Det evangelisk lutherske kirkesamfunn*” er delt i tre deler. Del en gir en kort presentasjon av kirkesamfunnets historie, utvikling og konfesjonelle kjennetegn. Del to er en analyse av ulike utsagn relatert til diakoni og kirkeforståelse i DELKs håndbok. Den tredje delen gir en kort presentasjon av Ryenberget menighet, og er ment å gi et innblikk de aktiviteter og tjenester denne menigheten har.

I det siste kapittelet vil jeg strukturere mine ”funn” og drøfte og konkludere dem i forhold til oppgavens problemstilling.

Kapittel 2: Teorikapittel om ekklesiologi med vekt på menighetsfellesskap

1. Innledning

Dette kapittelet vil belyse tema som sier noe om kirkens oppdrag, beskrive noen kjennetegn på kirken generelt og kirkens tjenende identitet spesielt. *For å kunne analysere rett kirkens selvrealisering gjennom gudstjenesteliv, kommunikasjon og livsytringer, må vi vite hva kirken er*, sier teologen Skjevesland (Skjevesland 1999:79). Jeg har innledningsvis i dette kapittelet sett på noen tekster i Det nye testamentet (NT) som viser ulike metaforer eller bilder på kirke og menighet.

Luthersk teologi er opptatt av forholdet mellom rettferdiggjørelsen og helliggjørelsen. Det er temaer som berører grunnlaget for, forankringen av og utrustning til kristen tjeneste. Det sier også noe om en forståelse av diakoni. Jeg har derfor valgt å utdype dette med tanke på en diakoniforståelse i DELK. Kirkens tjenende identitet, den diakonale omsorgstjenesten som en integrert del av kirkens liv, er et viktig tema i dette kapittelet, sett i lys av oppgavens problemstilling.

1.1 Definisjon og avgrensning

Begrepet ekklesiologi betyr læren om kirken. Det er et stor og omfattende område innenfor det praktisk teologiske felt. Derfor er en avgrensning og en presisering av vinkling nødvendig. Jeg har valgt å fokusere på den delen som gjelder det normative innenfor ekklesiologien; *hvordan kirken bør være, fremstå og fungere i lys av en nærmere bestemt dogmatisk ekklesiologi* (Skjevesland 1999: 79). Dermed er det i denne oppgaven ikke gjort plass til den historiske delen, eller det kritiske perspektivet innenfor faget ekklesiologi. Kirkeforståelse er det norske ordet for ekklesiologi. Jeg vil benytte meg av begge formuleringene i denne oppgaven.

Ekklesia er gresk, og ble brukt som betegnelse på *”en flokk mennesker som var kalt sammen på torget av en herold”* (Modalsli og Engedal 1980:177). I NT brukes ekklesia om kirken generelt og menigheten spesielt. Ekklesia blir oversatt med menighet når det henvises til de troende som samlet seg i et enkelt hjem, i en bestemt by eller et bestemt geografisk område.

2. Menighetsbilder i NT

I dette avsnittet vil jeg se på noen av de bildene som blir brukt på kirken og menigheten i NT. Bildene eller metaforene⁵ på kirken og menigheten sier noe om menighetsfellesskapets forankring og relasjon i Kristus. Kirkens rolle som håpsbærer, og som et hellig folk på vandring mot et mål understrekes. Videre vektlegges det enkelte menneskets funksjon og plass i fellesskapet.

2.1 Kristus som menighetens grunnlegger og oppholder

Dette folket er kalt og utrustet til å dele evangeliet om Jesus Kristus, til å gjøre Kristi gjerninger i verden og til å tåle motgang for troens skyld. Guds folk bærer gudsrikets frukter og lever i troen og håpet (..vil jeg bygge min kirke: 5)

Det er et viktig perspektiv på menigheten at den bygger på Kristi liv og Guds forsoning med menneskene.⁶ I Det gamle testamentet (GT) opprettet Gud en pakt med sitt folk. På samme måte blir det i NT dannet et fellesskap av gudsfolk innlemmet i Jesu Krist død og oppstandelse. Dette er kjernen i fellesskapstanken i NT, og i kirken i dag. Kirken, eller ekklesia, er et utvalgt og utrustet folk som skal utbre evangeliet om Kristus, gjøre Kristi gjerninger i verden og tåle motgang for troens skyld.

Paulus har flere bilder på menighetens forankring i Kristus. Han bruker metaforer om menigheten som *hus* og *bygning*,⁷ der Kristus er bygningsmannen og *kirken som legeme*⁸ hvor alle lemmer utgjør legeme. Kirken skal på denne måten synliggjøre en Kristusrelasjon.

Johannes - evangeliet har også bilder på det nære forholdet mellom Kristus og menigheten. ”Å være grener på et vintre”⁹ illustrerer et en nær og avhengig relasjon. Den samme relasjonen uttrykkes i bilder som ”*hjorden og hyrden*”¹⁰, ”*brud og brudgom*”¹¹. Her kommer samtidig et omsorgs og – kjærlighetsperspektiv inn. I dette ligger også mye av kirkens tjenende identitet. Den omsorg og kjærlighet Kristus viser sin kirke, skal kirken bringe videre.

⁵ Halvor Nordhaug definerer metaforer som *et billedlig uttrykk som setter to størrelser i samspill med hverandre på en slik måte at de påvirker hverandre gjensidig og en ny forståelse oppstår i spenning mellom dem* (Nordhaug 2000:42).

⁶ 1. Kor 1,9

⁷ 1. Kor 3,10-14; 2. Kor 10,8; 1. Tim 3,15

⁸ 1. Kor 12

⁹ Joh.15,1

¹⁰ Joh. 10,1ff

¹¹ 3,29

2.2 De døptes fellesskap

Dette leder over til andre bilder på kirke og menighet i NT. Det er bilder som illustrerer et oppdrag. I 1. Pet. 2, er det ”tempeltanken”, ”offerfrembæring”, ”kirkens prestelighet” og ”guds - folk tanken” som kommer frem. Denne teksten i 1. Pet.2, er hovedbelegget for læren om det allmenne prestedømmet(Skjevesland 1992). Begrepet *det allmenne prestedømme* er fra Luther og betegner det de døptes fellesskap. Det er dette fellesskapet vi døpes til, og som gir oss del i Kristi liv og rettferdighet. I dette fellesskapet gis alle fullmakt og forpliktelse til å forkynne evangeliet. Det innebærer også at man vier sitt liv til tjeneste for Gud og medmennesker (KM 8.2/04: 18). Noen få blir valgt ut til å ta ansvar for å forvalte tjenesten med ord og sakrament. Det er for å sikre en regelmessig og ordnet forkynnelse og sakramentsforvaltning. *De innvies til en særlig tjeneste for og med det evangelium som er menighetens grunnvoll* (Modalsli og Engedal1980:184)

Kirken er et utvalgt folk, med et oppdrag. Menigheten beskrives i denne teksten som ”*utlendig og fremmed i denne verden*”. Menigheten formaneres til å leve i hellighet(1,13ff), forberedes på prøvelser og trengsler(5,8ff), og eier samtidig et ”*levende håp ved Kristi oppstandelse*”(1,3ff) (Skjevesland 1992: 158f). Det diakonale oppdraget forankres i det hellige livet, og i det levende håpet. Det diakonale handlingsaspektet er å formidle dette håpet, inn i menneskers liv.

2.3 Individ og fellesskap

Kirken som fellesskap består av mange individer. Som mennesker er vi ulike, men vi er alle skapt, og har samme verdi for Gud. Paulus omtaler kirken som *Kristi – legeme*, som en organisme med mange lemmer. Et slikt bilde på kirken illustrerer vår avhengighet av Kristus, men også fellesskapets avhengighet av hverandre som lemmer.¹² Paulus nevner i 1. Kor 12 en rekke nådegaver som menighetens medlemmer er utrustet med. Menighetens ulike funksjoner og tjenester er et resultat de enkelte individers utrustning og evner og vilje til å bruke disse. I vers 28, nevnes nådegaven til helbredelse og nådegaven til å hjelpe. Dette er en gave gitt til fellesskapet, og det er tydelig at det finnes utrustning til en slik tjeneste i menigheten (Kjær Nielsen 2003: 164).

¹² 1. Kor 12.12-28

Bibelteksten inneholder metaforer som illustrerer viktige og grunnleggende tanker om menigheten. De understreker samspillet mellom menneskene og Gud. De peker på et ”annerledes” og hellig fellesskap preget av nære relasjoner, og er dermed relevante bilder å ta med seg inn i en dypere forståelse av hva kirken er.

3. Luthersk ekklesiologi

I luthersk sammenheng går en gjerne til det reformatoriske bekjennelsesskriftet *Confessio Augustana*, når en skal definere hva kirken er. Særlig er det artikkel V og VII som sier noe om dette. Bekjennelsen som på norsk betegnes som Den augsburgske konfesjon, er skrevet av Melancthon i 1530.

Luther har definert kirken som et *synlig* og *skjult*¹³ fellesskap. Jeg har valgt å forholde meg til det han definerer som den synlige kirke, fordi diakonien har sin forankring i det synlige og konkrete menighetsfellesskapet. Samtidig bæres menigheten og enkeltmennesker av troen som til syvende og sist er skjult og hører til den usynlige kirke. Det er derfor ikke snakk om et skille mellom en skjult og en synlig kirke, men en skjelning mellom to ”virkeligheter” som hører sammen.

3.1 *Confessio Augustana* og kjennetegn på kirken

Hva kjennetegner kirken, og hvilke identitet gir disse kjennetegnene til kirken, som menighet og tjenestefellesskap? I CA artikkel VII ”*Om kirken*”, sies det:

Men kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett. Og til sann enhet i kirken er det nok å være enige om evangeliets lære og om forvaltningen av sakramentene (CA VII).

Kirken er det sted hvor evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett. Ordet og sakramentene er de viktigste kjennetegnene på kirken i luthersk sammenheng.

CA V sier dette om kirkens tjeneste: *For at vi skal komme til tro, er det innstiftet en tjeneste med å lære evangeliet og meddele sakramentene.* Prestens tjeneste med ord og sakramentet, eller embetstjenesten er et konstituerende kjennetegn på kirken.

¹³ Kirken er skjult fordi rettferdiggjørelsen er ved troen alene, og fordi ingen uten Gud kan se troen (Modalsli og Engedal 1980: 178).

3.2 Enda et kjennetegn på kirken?

CAVII sier imidlertid lite om kirkens tjenende identitet som et kjennetegn på kirken. Et viktig moment i denne definisjonen er betegnelsen *forsamling av de hellige*. Med tanken på kirken som et fellesskap er det viktig å ta med denne delen også. Slik sett er forsamlingen (som samles om ord og sakrament) og deres liv, også et tegn på hva kirken er. At denne forsamlingen er hellig, peker på Gud som er hellig, men også på det livet som føres i menigheten. Det vil jeg komme tilbake til under avsnittet om helliggjørelsen.

Det hellige livet i menigheten kjennetegnes av den personlige bekjennelsen til Kristus, den innbyrdes kjærligheten i menigheten, de gode gjerningene, omsorg, brodertukt og læretukt. Disse tegn er en frukt av troen (Modalsli og Engedal1980:179).

I dette *livet* har diakonien sitt utspring. Når diakonien kun forstås som en konsekvens av troen oppfattes den som en av de *sekundære eller konsekutive kjennetegnene* på kirken. En slik kirkeforståelse kan resultere i at diakonien gis en underordnet betydning.

Ordene *for at vi skal komme til tro* gir rom for undring rundt diakonitjenestens betydning i kirken. I et bispemøtevedtak fra 2004, heter det at *Guds ord er et flerdimensjonalt ord, som rommer mer enn budskapets rent verbale side.*¹⁴ Dette gjør det mulig å tolke diakonal tjeneste som en dimensjon ved Ordet.

Diakoni er omsorg forankret i kirkens evangelium, og synliggjør Kristi kjærlighet i menigheten. Det forkynte ord kan inkludere den ”tale” som går ut fra omsorgsgjerningen (BM 32/04: 5).

Knyttet til evangelieformidlingen er diakonien et konstitutivt kjennetegn på kirken og grunnleggende for kirkens identitet.

3.3 Rettferdigjørelsen og helliggjørelsen

I luthersk teologi er det avgjørende å holde rettferdigjørelse og helliggjørelse fra hverandre, og samtidig se sammenhengen mellom dem. Jeg har forsøkt å klargjøre hva som er viktig ved de to begrepene, i forhold til gjerningenes betydning i det kristne fellesskapet. Det er viktig for meg å understreke at i et ”*vertikalt*” perspektiv mellom Gud og mennesker strekker våre gjerninger ikke til i et rettferdigjørelsesperspektiv. I et ”*horisontalt*”

¹⁴ Dette kommer til uttrykk i kirkens lære om sakramentene. Med støtte i den oldkirkelige teologi, forstår vi dåpen og nattverden som ”synlige ord”(Augustin) Gjennom den synlige handling, ledsaget av tyde - og løftesordet, er dåp og nattverd Guds ord i sakramental skikkelse (BM 32/04: 5).

helligjørelsesperspektiv er kjærlighetsgjerningene og omsorgstjenesten avgjørende for kirken som et omsorgsfellesskap.

3.3.1 Rettferdigjørelsen

Rettferdigjørelsen forklarer hva Gud gjør og ikke hva vi selv kan prestere. *Av nåde, ved tro, for Kristi skyld er rettferdigjørelsens grunnleggende tema* (Modalsli og Engedal 1980:242).

Hva sier dette om kirken?

Læren om rettferdigjørelsen er kjernen i kirkens eksistens (CA IV). Det grunnleggende vi er sammen om som kirke, er budskapet om Kristus og vår relasjon til Gud. I en luthersk forståelse er det troen alene som er grunnlaget for frelse.¹⁵ Rettferdigheten regnes som en gave fra Gud, og det er det Gud gjør som er viktig.

Hva da med de gode gjerningene eller tjenesten vi tar del i, er de ikke viktige i vår relasjon til Gud? Hvis det kristne fellesskapet skal kjennetegnes på sine kjærlighetsgjerninger og sin tjenende identitet, hvilken funksjon eller rolle skal gjerningene ha i den enkeltes liv?

3.3.2 Helligjørelsen

I en luthersk kirkeforståelse hører tjenesten for medmennesker og de gode gjerningene i fellesskapet sammen med en forståelse av helligjørelsesbegrepet. Jeg vil trekke frem noen punkter ved begrepet, og knytte dem opp mot tjeneste og menighetsfellesskap. Dette er med andre ord grunnleggende for å forstå hvorfor kirken er det den er, og gjør det den gjør. Helligjørelsen beskrives hos Modalsli og Engedal som *den prosess som virker vekst i kjærlighet og gode gjerninger i den troendes liv*.

Helligjørelsen betegner de gjerningene Den hellige ånd gjør i menigheten. *Han kaller oss, skaper troen i oss, og bevarer og styrker oss i en sann tro til det evige liv* (Modalsli og Engedal 1980:251). Dette er derfor et sentralt og teologisk viktig poeng i forhold til oppgavens problemstilling, fordi det gir grunnlag for en diakoniforståelse og en forståelse av livet i menigheten og kirken. Det er blant annet en felles tro og bekjennelse som ligger til grunn for guds - tjenesten. Å bygge menighet vil dermed være å bevare og styrke troen som den enkelte har. Her blir det viktig å spørre seg om diakonitjenesten bare kan ses som en

¹⁵ Dette kom Luther frem til etter å ha jobbet med teksten i Rom 1,16f (Modalsli og Engedal 1980).

konsekvens av troen? Jeg mener den også bør være en del av det byggende arbeidet i menigheten som handler om den tjenesten kirken gjør *for at vi skal komme til tro*.

Helliggjørelsen betegner også *livet i den troende menighet*. Vi er lemmer på Kristi legeme, deler av et fellesskap. Det er kirkens oppgave å formidle og motta gaver som Gud gir. Han har ved sin Ånd gitt oss troen, og den er virksom i kjærlighet.¹⁶ Motivasjonen for de gjerninger og tjenester vi gjør, er Kristi kjærlighet til oss, og de behov vi ser hos vår neste. Nådemidlene er gitt oss som en gave til å styrke fellesskapet og tjenesten.

I tillegg til nådemidlene, utruker Den hellige ånd kirken med sine *nådegaver*. Dette er gaver gitt til den enkeltes og til fellesskapets oppbygging. Nådegavene deles i to hovedgrupper. Det gis nådegaver til forkynnelse, som er nødvendige for at kirken skal bestå og utbre seg. For det andre gis det nådegaver til hjelpetjenester. Disse gavene omtales som raushet med det man eier, diakontjeneste, besøkstjeneste, gjestfrihet og å ta vare på hverandre. Nådegaven til å helbrede nevnes også her. Disse nådegavene understreker fellesskapets identitet og oppdrag (Modalsli og Engedal 1980).

4. Kirkens tjenende identitet

I avsnittet over har den nære sammenhengen mellom den kristne troen og det kristne livet blitt belyst som en del av det å være kirke.

Troen på en treenig Gud, innebærer et ansvarlig liv, i tjeneste for Gud, for medmennesker og skaperverket. Et slikt ”oppdrag”, eller kall, kan kirkens diakoni være et gjensvar på. (”..vil jeg bygge min kirke”:8).

Den siste delen av dette kapittelet skal dreie se om kirkens tjenende identitet, sett i lys av kirkens oppdrag. Jeg tar utgangspunkt i at gudstjeneste er mer enn det kristne fellesskapets samling om ord og sakrament. ”*Guds – tjeneste*” kan være en samlebetegnelse på det liv og den tjeneste som kommer til uttrykk i menigheten, som et gjensvar på det kallet Gud har gitt kirken. Denne tjenesten har sin forankring og henter sin styrke fra fellesskapet og den nådemiddeltjeneste Gud gir kirken.

¹⁶ Gal 5,6

4.1 Kirkens oppdrag

Kirkens oppdrag er gitt til **hele** kirken, og består i å kunngjøre evangeliet om Kristus, i ord og handling. Det hører også en tjeneste til dette oppdraget; *Til å samle og bygge opp kirken og til å utruste den til sitt oppdrag har Gud innstiftet en særskilt tjeneste med å forkynne ordet og forvalte sakramentene* (BM 32/04). Begrunnelsen for dette embetet ligger i CA Vs formulering for *at mennesker skal komme til tro*. Det sies også i CA *at kirken har frihet til å ordne embetet og organisere embetets oppgaver etter hva som tjener dette oppdraget best* (BM 32/04: 6). *Hva som tjener dette oppdraget best* er det opp til den enkelte menighet å avgjøre.

Under overskriften ”*En samarbeidende, dynamisk og fleksibel kirke*”, skriver Kjell Olav Sannes dette om kirkens tjeneste: *Å forstå kirken og dens liv og tjeneste ut fra det oppdrag den som helhet har fått av sin Herre, kan bære frukter også i den konkrete menighets liv* (Sannes 2004:46).

Å tenke helhetlig om kirkens oppdrag på denne måten, gir tjenesteperspektivet identitet til kirken. Samtidig peker det på sammenhengen mellom en forståelse av hva kirken er, og på ”fruktene” i menighetens liv. Kirken utfordres til å gi et *helhetlig* vitnesbyrd om Kristus. Diakonien blir derfor viktig, som en tjenende holdning og handling. Den skal synliggjøre kirkens helhetlige omsorg for mennesket. *Guds ord forvaltes gjennom forkynnelse, undervisning, og gjennom det at vi synliggjør evangeliet for våre medmennesker gjennom et levd liv* (KM 8.2/04).

4.1.1 ”Guds – tjeneste” mangfold

Et av målene med vår ”*guds – tjeneste*” blir å svare på det oppdraget Gud har gitt sin kirke gjennom ord og handling for evangeliet.

Guds – tjenesten skjer på mange måter: Gjennom samlingen rundt ord og sakrament, og gjennom tjenesten for nesten som en tjeneste for Gud. Jesu tjeneste for oss, får sitt gjensvar i vår tjeneste for hverandre. Jesu tjenende virke gjennom ord og handling synliggjør hva kirken i essens skal være. Derfor bør gudstjenesten og tjenesten ses i sammenheng med hverandre, og ikke i et motsetningsforhold (KM 8.2/04).

Kirkens medmenneskelige omsorg er dermed en viktig del av kirkens arbeid og kirkens identitet. Det er fordi den synliggjør hvem og hva kirken er.

En kan også se den samlede ”*guds – tjeneste*” i menighetens liv som en dimensjon som bringer Guds rike nær. Den er ikke bare forkynnelse og tro men kan også innebære en

diakonal tjeneste. Ikke en fullkommen tjeneste slik Gud utfører den, *men en tjeneste som foregriper – om enn ufullkomment og feilende – menneskets frisetting og oppreisning* (Skjevesland 1998:35). Det kristne fellesskapet har fått løfte om Kristi nærvær i nattverdens gave, og har dåpen som initiasjon.¹⁷ Det krever en bevissthet om betydningen av og omsorgen for et rett liv – i Jesu etterfølgelse. (Skjevesland 1998:35). Gud er med sitt folk, og han er nær hos dem som trenger han.

4.1.2 Tjeneste og struktur

Kirkens oppdrag er å formidle evangeliet om frelse til alle mennesker. Det skal gjøres gjennom både ord og handling. Derfor er det viktig at kirken gjenspeiler denne gjensidigheten i sitt arbeid. Hvordan synliggjør kirken sin tjenende identitet?

I Dnk har dette spørsmålet i lengre tid vært tema i forbindelse med en embetsdebatt. Det arbeides for å synliggjøre at kirken i sitt vesen er en tjenende og diakonal kirke. Det finnes god argumentasjon for at diakonen og den diakonale tjeneste bør være en del av embetet innenfor kirken.¹⁸ Det argumenteres da for at diakonitjenesten som en del av det kirkelige embetet vil synliggjøre den viktige sammenhengen mellom kirkens selvforståelse og kirkens måte å organisere seg på (KM 8.2/04:42).

CA vektlegger at det er opp til den enkelte kirke å lage strukturer og ordninger. Ikke bare å lage dem, men også å revurdere dem. Dette handler om at kirken skal være kirke i møte med det samfunnet og de menneskene den skal være kirke for. Det spørsmålet som kirkemøtet stiller i sitt dokument fra 2004, er viktig å stille uavhengig av en embetsdebatt eller ikke; *Hvilke ordninger vil være mest tjenelige for vår kirke, slik at den kan fungere som en tjenende kirke, og være forankret i Guds ord, dåp og nattverd?* I dokumentet fra kirkemøtet hevedes det også at:

Det er et kjennetegn på en kirke som står i en luthersk tradisjon at den søker etter tjenestestrukturer som til enhver tid gjør det mulig å leve i samsvar med kallet til å være en misjonerende, bekjennende og tjenende kirke (KM 8.2/04:16).

Dermed må diakonitjenesten være tydelig i en kirke som vil være tro mot sitt oppdrag.

¹⁷ Initiasjon: innvielse, ritual

¹⁸ I den svenske kirken ordineres diakoner til å være en del av embetet. Kirken i Finland har dette året besluttet å gå i den samme retning.

4.2 Kirken som et sted å utøve barmhjertighet, omsorg - og tjenesteperspektiv

I sammenhengen mellom kirkens tjenende identitet og kirkens oppdrag, er det et perspektiv til som må belyses; Kirken skal i kraft av sitt oppdrag og sitt vesen utøve barmhjertighet. Derfor er kirken i sosiologisk forstand det sted der denne omsorgen og barmhjertigheten kommer til uttrykk.

Et slikt preg hadde den første kristne menighet. Der var det åndelige og det sosiale fellesskapet en helhet. Tjenesten for de fattige og trengende ble utført i forlengelsen av nattverdsmåltidet. Det var i fellesskapet man delte det man hadde, og samlet inn penger til andre kristne menigheter. Gjestfrihet og omsorg og nestekjærlighet preget fellesskapet.

Kanskje kan man gjennom å knytte diakoniens tjeneste sammen med den gudstjenestefeirende menigheten både understreke kirkens oppgave som en tjenende kirke, og peke på diakoniens hjerte, fellesskapet med den lidende og oppstandne Kristus i ord og sakrament (KM 8.2/04: 14).

Det var nettopp dette som kjennetegnet de første menighetene, den nære forbindelsen mellom tro, gudstjenestefellesskap og kristen tjeneste. Brødet som ble delt ved nattverdsbordet ble etterfulgt av matutdeling til de fattige.

I økumeniske sammenhenger har diakoner ulike tjenestefunksjoner og arbeidsområder. I denne sammenhengen snakker man ofte om kirken som ”*healing community*”. Uttrykket reflekterer kirkens diakonale identitet.¹⁹ Samtidig fordrer et slikt uttrykk en tjeneste som ivaretar en legende og helende funksjon. Det kan være sjelesorg, hjelp til livsmestring, sorgarbeide, fellesskapsgrupper, besøkstjeneste og omsorg for syke og døende. Det kan også være praktisk hjelp av ulikt slag. Det kan være utadrettet arbeid som innsats mot stigmatisering, forfølgelse og politisk urett, innsats i forsoningens tjeneste og lignende. Dette er diakonale områder som vi kjenner igjen i norsk sammenheng; *Kirken som helbredende fellesskap gjenspeiler kirkens identitet som tjenende kirke, der forkynnelse og diakonal handling går hånd i hånd* (KM 8.2/04: 14-15). Diakonitjenesten i de lutherske kirker har tradisjonelt og historiske har hatt et karitativt preg. I kirkene i Norge kjennetegnes

¹⁹ Et slikt perspektiv på kirken bruker også teologen Veli-Matti Karkkainen. Han omtaler sin bok ”An introduction to Ecclesiology”, “The Christian as Christ to the neighbor” og “The Church as a Hospital for the Incurably sick”.

diakonitjenesten som en barmhjertighetstjeneste. Den har også et sosialt og nødsrettet fokus i sitt arbeid.

4.3 Et legende og helende fellesskap – med fokus på å være del av fellesskapet

Kirken som et helende og legende fellesskap handler for det første om et fellesskap som i egenskap av å være Kristi kirke på jord, er i stand til å se og ivareta sine medmennesker. Menigheten består av mennesker som både er i stand til å gi omsorg, og som gjennom livet er avhengig av andres omsorg. Å være en del av et fellesskap, ”forplikter” til å ta del i denne omsorgen. *Legeme – tanken* hos Paulus illustrerer nettopp et slikt fellesskap hvor alle er et nødvendig lem. Det handler ikke bare om en omsorgstjeneste, men også om tjenester som ivaretar menighetens funksjonelle oppgaver. Diakonien er ikke bare en tjeneste rettet mot menighetens medlemmer. Den skal rettes mot vår neste, eller den som kommer i vår vei også utenfor kirken. Menighetens diakoni bør preges av at medlemmene har et engasjement for mennesker i lokalmiljøet, på arbeidsplassen, eller bistands og misjonsarbeid utenfor landets grenser. I et verdensvidt diakonalt perspektiv er alle mennesker vår neste.

Jeg har tidligere i kapittelet vært inne på nådegavenes funksjon i fellesskapet. Menigheten er mottakere og forvaltere av de utrustende nådegavene som Den hellige ånd gir. Det er opp til den enkelte å bruke de gavene en har fått. Grunnlaget for kirken ligger i Guds kall til menneskene om å være medarbeidere.

Kristi eget kall til tjeneste i verden for verden, og kallet til alle de dømte om å tjene står i en uløselig sammenheng. Derfor innebærer det å være tjener ikke først og fremst en uselvsk ydmykhet, men et kall til tjeneste som Kristi medarbeider og etterfølger (KM 8.2/04: 11).

Oppdraget gjelder både å utbre evangeliet, og å bringe Guds nådegaver og forvalte nådemidlene, slik at menigheten kan bygges opp.

Å bygge menighet handler om å styrke de troendes liv, oppmuntre til tjeneste, og gi den enkeltes liv og tro oppmerksomhet og betydning. Vi kan snakke om et tjenestefellesskap der alle kan bidra som den de er. Det er med på å gi fellesskapet identitet og rom for mangfold. *Noen tjenester er nødvendig for at kirken skal være kirke, mens andre tjenester skapes ut fra konkrete kontekstuelle behov* (KM 8.2/04: 16). Som enkeltmennesker bringer vi med oss våre liv, og våre medmennesker inn i kirkens rom. På den måten utfordres vi til å arbeide på mange ulike måter i Guds rike.

Teologen Kjell Nordstokke mener ”*kirken trenger de fattige for å være kirke*” (Nordstokke 2002: 39). De fattige er kirkens skatter, og de har en spesiell plass i Guds rike. Nærhet og omsorg for de fattige, bærer med seg løfter og muligheter. Det er viktig at det er rom for alle de dimensjonene som gir kirken identitet. Dette utfordrer kirkes fellesskap til alltid å stå i samspill med det samfunnet de er en del av (Nordstokke 2002).

4.4 Den diakonale tjenestens betydning for kirkens identitet

Den diakonale tjenestens er viktig for kirkens identitet. Det handler for det første om at kirken må være kirke fullt og helt. Diakoni som et handlende aspekt ved kirken gir et helhetlig vitnesbyrd om evangeliet.

For det andre er en omsorgstjeneste i kirken med på å gjøre kirkens ord troverdig. For at mennesker skal komme til tro er det innsatt en tjeneste for ord og sakrament i kirken. Hvordan kirken organiserer og tolker denne tjenesten er opp til det enkelte kirkesamfunn. Fokuset for menighetsstrukturen må være å bygge en menighet som tar på alvor at ord og handling er to dimensjoner ved evangelieformidlingen. Å bygge menighet er å gi rom for de gaver og den utrustning som Den hellige ånd gir. Dermed åpnes det for et videre perspektiv på hva ”*guds – tjeneste*” er.

Kirkens innsats for mennesker i nød, og kirkens kamp for fred og rettferdighet, hører til dens identitet og forankres i troen på den treenige Gud (KM 8.2/04:23). Kirkens tjenende identitet er både forankret i nådemiddeltjenesten og i bekjennelsen av troen på den treenige Gud. Et ledd i prosessen mot en mer tydelig identitet som tjenende kirke må være å avklare forståelse av diakoni, og diakoniens rolle i kirken og i samfunnet.

Kapittel 3: Teorikapittel om diakoni med vekt på menighetsfellesskap

1. Innledning

Målet med dette kapittelet er å beskrive hva diakoni er og se på hvilken funksjon og rolle diakonien har i kirken og menighetens liv. I dette kapittelet vil jeg lage et ”bakteppe” og forsøke å utdype hva jeg legger til grunn for de funn jeg gjør i DELKs håndbok. Det er først og fremst menighetsdiakonien som blir vektlagt. Det vil si den omsorgstjeneste og det fellesskapsbyggende arbeid som skjer i menigheten, og det utadrettede arbeidet som er forankret i menighetens fellesskap. Jeg vil redegjøre for begrepet trinitarisk diakoniforståelse og komme inn på hva som er den bibelske begrunnelsen for menighetsdiakonien.

Det vil bli en kort refleksjon om diakoni i Luthers kirketenkning og et lite historisk blikk på hva som kjennetegnet diakonien i pietismen. Disse epokene har, etter min mening, satt sitt preg på DELKs teologi og kirkeforståelse. Reformasjonens tanker om menighetsfellesskap og kristen tjeneste, og pietismens fokus på individet og samsvar mellom tro og liv, preger DELK som fellesskap og kirke.

Jeg vil også si noe om sammenhengen mellom diakonien og nådemiddeltjenesten, med særlig vekt på forkynnelsen. Dette for å peke på den forankring diakonien har i kirken som en konstituerende funksjon. Det blir viktig for meg å vektlegge sider ved diakonien som er aktuelle og relevante i forhold til oppgavens problemstilling.

1.1 Definisjon og avgrensning

Diakoni kommer fra det greske ordet *diakonia* som vanligvis oversettes til det norske ordet *tjeneste*. Begrepet diakoni brukes på ulike måter, og vektlegges forskjellig i de ulike kirkesamfunn. Diakonitjenesten reflekterer på mange måter diakoniforståelsen og kirketenkningen i de ulike økumeniske sammenhenger. Det må også tas med at ordet diakoni ikke brukes i store deler av kirkelandskapet, i et verdensvidt perspektiv (Kjær Nielsen 2003).

Jeg har valgt å benytte den definisjonen av diakoni som brukes i Plan for diakoni i Dnk fra 1987. Ut i fra DELKs kirkeforståelse, og antatte diakoniforståelse tror jeg den er mest relevant;

Med diakoni forstås kirkens medmenneskelige omsorg, fellesskapsbyggende arbeid, og den tjeneste som i særlig grad er rettet mot mennesker i nød (Kirkerådet 2002:8).

Det er diakoniens fellesskapsbyggende dimensjon i menigheten som er særlig aktuell i denne oppgaven. Denne definisjonen gir et mindre ”diakonalt område” å forholde seg til enn om jeg skulle bruke den nye definisjonen i Dnk kirke fra 2007. Den definerer diakonien i et videre og mer nyansert perspektiv;

Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og kommer til uttrykk i nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet (Kirkerådet 2007: 9).

Den nye definisjonen av diakoni setter fokus på spennende områder kirken bør arbeide med. Felles for begge disse definisjonene er at de bygger på en trinitarisk diakoniforståelse. De får frem aspekter ved kirkens arbeid som er forankret i den troen vi bekjenner oss til som kirke. Dermed skapes det en sammenheng mellom en kirkeforståelse og en diakoniforståelse. Som en konsekvens av dette er diakoni (uansett hvordan en velger å definere den) en holdning som må prege alt arbeid i kirken. *Diakonien er en del av menighetens liv, forankret i kirkens oppdrag og menighetens virksomhet og ansvar* (Kirkerådet 2002:11,12).

I tillegg har diakonien sin ”egen virksomhet” innenfor kirkens liv. Det diakonale arbeidet har en selvstendighet i forhold til menighetens forkynnende oppdrag. Kirkens praktiske arbeid for mennesker og menneskeverd har *egenverdi* som positivt byggende arbeid i samfunnet. Diakonien kan jobbe forebyggende, og på den måten være med å endre holdninger (Kirkerådet 2002:11).

1.2 Menighetsdiakoni

I heftet ”*Diakoni et annerledes språk*”, skrives det om tre ulike former for diakoni. Det er den allmenne og den organiserte diakonien som jeg vil gå nærmere inn på. Den spesialiserte diakonien, som bl.a. omfatter institusjonsdiakonien og den internasjonale diakonien, har jeg holdt utenfor.

Det er Luthers tanke om det allmenne prestedømme som legges til grunn for den *allmenne diakonien*. Kjernen her er at alle troende skal utøve diakoni i sin hverdag, mot naboer, kollegaer, familie og venner. Det kreves ingen utdanning eller kurs. Alle skal i kraft av sin dåp, som medlem i et menighetsfellesskap og med sin tro vise medmennesker omsorg og empati. Dette gjelder for mennesker vi har rundt oss, men også mennesker vi får glimt av gjennom et mediebilde som er langt unna oss og av ulike grunner lider.

Den *organiserte diakonien* har sin forankring i kirken. Den er et resultat av menighetens diakoniutvalg og menighetsrådets planlegging og arbeid.

Her kommer også diakoner og diakoniarbeidere inn. En faglig basert diakoni, med sine refleksjoner og målrettethet hører til her.

Også denne diakoni er avhengig av frivillige medarbeidere og engasjerte mennesker. Men det krever noe mer enn den enkeltes fantasi og engasjement – det er menigheten og det organiserte fellesskap som sammen gjør en innsats (*Diakoni et annerledes språk 2001: 8*).

Dette begrunnes i at noen oppgaver krever at mange går sammen. Dessuten skal det kristne fellesskap være et **tjenestefellesskap**. *Sammen* skal det bygges trygge og sunne fellesskap, hvor mange kan trives. Når menigheten engasjerer seg som fellesskap er det lettere å mobilisere til engasjement, og det styrker mulighetene til et godt resultat. (*Diakoni et annerledes språk 2001*)

1.3 Trinitarisk diakoniforståelse

Jeg vil i dette avsnitte komme nærmere inn på hva som ligger bak en trinitarisk diakoniforståelse. Denne diakoniforståelsen vil samtidig synliggjøre en begrunnelse for og et innhold i kirkens diakoni i lys av de tre trosartiklene.

Det finnes flere ulike formuleringer for en slik inndeling. Diakoniplanen fra 1987 har en tredeling for diakoniens motiver og grunntanker, og ser diakonien med utgangspunkt i troen på Gud som Skaper, Frelser og Forløser. Jeg har valgt å bruke inndelingen hos Helge Kjær Nielsen. I sin bok ” Han elskede os først ” beskriver han diakonien i lys av skapelsesforståelsen, Kristusforståelsen, og kirkeforståelsen (Kjær Nielsen 2003). I en trinitarisk begrunnelse for diakoni settes fokuset på kirkens *tjenende identitet*. Den er en viktig del av kirkens oppdrag, hevder Kjær Nielsen. Det begrunnes blant annet med det oppdraget menneskene er skapt, utsendt og utrustet til.

1.3.1 Skapelsesforståelse som grunnlag for diakoni

Det er flere aspekter ved diakonien som forankrer den i en skapelsesteologisk forståelse. Jeg vil trekke frem noen av de momentene som er av betydning for menigheten som et kirkelig fellesskap.

Når det gjelder diakonien, er det i et skapelsesperspektiv viktig å vektlegge at vi tror på en Gud som er *skaper og opprettholder av alle ting* (CA I). Gud gir oss det vi trenger gjennom sitt skaperverk. Han skaper på nytt og gjenoppretter det som er brutt.²⁰ Kirkens diakoni er nettopp å se den som lider, lindre nød og lege det som er gått i stykker. *Vi mottar livet som gave og som oppgave fra Gud* (Skjevesland 1993:192). Det innebærer et unikt menneskeverd. Det medfører et ansvar for å ta vare på skaperverket, fordele ressurser, verne menneskenes liv og hjelpe der nød og urett rammer våre medskapninger. Kirkens diakoni settes på denne måten i sammenheng med Guds opprettholdende og skapende gjerning.

Guds oppdrag om å være forvaltere av hans skaperverk innebærer også en diakonal tjeneste for våre medmennesker. Omsorg for syke og mennesker i nød er etter Skaperens vilje, og denne omsorg er også et ledd i hans fortsatte skapervirke (Kjær Nielsen 2003: 50).

Fellesskapstanken er forankret i en tro på at mennesker er skapt i Guds bilde, til relasjon med Gud og fellesskap med andre mennesker.²¹ Det å søke fellesskap og relasjon er en del av det å være menneske. Vi er avhengig av å leve i samhandling med andre for å være den vi er. Kirkens fellesskapsbyggende arbeid har sin forankring i at mennesker er skapt til relasjon og fellesskap. *Å styrke båndene mellom mennesker og å knytte nye bånd der forhold har gått i stykker, fremstår derfor som en viktig diakonal oppgave* (Kirkerådet 2002: 17).

Det kristne menneskesynet begrunner menneskets verdi i at det er skapt av Gud. Slik sett må kirkens omsorg ikke begrenses bare til kirkens medlemmer, men gjelde alle mennesker. Det er et viktig perspektiv på menighetens arbeid og fellesskap fordi det sier noe om hva slags holdninger som må prege fellesskapet. Det gir også perspektiver på kirkens verdensvide tjeneste. Vårt engasjement for andre menneskers liv gjelder både lokalt og globalt.

1.3.2 Kristusforståelse som grunnlag for diakoni

Diakonien har tradisjonelt hatt sin sterkeste forankring i en kristologisk forståelse og begrunnelse, og jeg skal se på noen av grunnene til det.

NT inneholder mange beretninger om hvordan Jesus møtte mennesker, og hvem han besøkte. Jesus var på mange måter radikal for sin samtid i omgang med mennesker. Ikke minst ble han

²⁰ Sal. 104; 145 og 146

²¹ 1. Mos.2,18

kritisert for sine møter og sitt samvær med de utstøtte og vanskeligstilte i samfunnet. Det er mange fortellinger om hans helbredende gjerninger der han viser barmhjertighet og omsorg mot de som lider. Dette viser på mange måter hvordan vi som kirke skal forholde oss til mennesker og samfunnet rundt oss. I et diakonalt perspektiv blir Jesu liv og virke et eksempel og en modell for holdninger, metoder og innhold i menighetens diakonale arbeid.

Diakonien skal være et vitnesbyrd om Guds tjenende kjærlighet til alle mennesker i Jesus Kristus (Kirkerådet 2002:9). Menighetens diakoni bør dermed være et synlig vitnesbyrd om evangeliet. Her er det viktig å understreke det handlende aspektet ved diakonien. Kirkens tjenende identitet og ”kroppsspråk” må komme til uttrykk både i ord og i handling.

I flere av de nytestamentlige tekstene poengteres det også at disiplene som fulgte Jesus, var kalt til et liv i etterfølgelse og et liv i tjeneste. Det forklares hva et slikt liv innebærer,²² og hva som bør kjennetegne et slikt ”disippelfellesskap.”²³

Et annet og viktig moment i en kristologisk begrunnet diakoni er *Kristus som diakon*, som gav seg selv i tjeneste for menneskene.²⁴ Det er hans frelsesverk og oppstandelse vi feirer i nattverdsmåltidet.

Historisk sett har den diakonale tjenesten blitt forstått som et bindeledd mellom kirkens forvaltning av ord og sakrament – brødet som deles ved nattverdbordet og det brødet som deles med de fattige og trengende (KM 8.2/04:14).

Diakonien har sitt utspring i nattverdsmåltidets fellesskap. Her ligger det dermed en utfordring til diakonal tjeneste, og det gis en styrke og utrustning til denne tjenesten. Det er Kristi kjærlighet vi skal ta med oss og bringe videre.

1.3.3 Kirkeforståelse som grunnlag for diakoni

Jeg skal nå se nærmere på diakoniens begrunnelse med utgangspunkt i forståelse av hva kirken er.

Utgangspunktet for forståelsen av en diakonal tjeneste ligger nettopp i det oppdrag som er gitt til kirken, dernest i den konkrete oppgaven kirken står overfor i verden, heter det i en

²² Joh.12,25; Mat. 16,24-25.

²³ Joh.13,1-2

²⁴ Mark 10,45

utredning om diakonal tjeneste i Den norske kirke (KM 8.2/04:14). Hva går så dette oppdraget ut på?

Kirkens klare oppdrag er å utbre evangeliet om Kristus. Dette skal gjøres gjennom ord og handling.²⁵ Diakonien skal først og fremst ivareta det handlende aspektet i evangelieformidlingen. Ord og handling henger nøye sammen og er i denne forbindelse to ulike uttrykksmåter for formidling av evangeliet på. Denne dobbeltheten i evangelieformidlingen må tas på alvor, ellers svikter kirken sitt oppdrag. (Kjær Nielsen 2003)

Et annet moment er at det i NT finnes tekster som helt klart begrunner at kirken er sendt ut med et oppdrag om å tjene. Kjær Nielsen viser til at evangelietekstene inneholder flere ”utsendelsestradisjoner”²⁶. Denne tjenesten skal være rettet mot hele mennesket, og innebærer både et forkynnende og legende perspektiv. Slik sett bør kirkens oppdrag få konsekvenser for menighetsfellesskapets arbeid. Det bør preges av tjeneste og omsorg og kjærlighet i ord og handling.

I evangelietekstene tydeliggjøres det at oppgaven som er pålagt de utsendte disipler – og dermed kirken, er å forkynne at Guds rike er nær og helbrede de syke.²⁷ Dette gir grunnlag for å tolke kirkens omsorgstjeneste som en viktig del av kirkens arbeid. Og den er sentral når kirkens tjenende identitet skal synliggjøres. *Både den forkynnende og den helbredende gjerning er viktig for kirkens oppdrag* (Kjær Nielsen 2003:147).

Et tredje moment er at de utsendte var Jesu medarbeidere i den forstand at de representerte Jesus. Representasjonen innebærer et oppdrag for kirkens Herre, og samtidig et løfte om at Han vil gå med dem.²⁸ Dette løftet om nærvær gjelder for de troende i menigheten i dag.

Kirkens diakonale arbeid er, som jeg var inne på i kommentarene til den første og andre trosartikkel, en fortsettelse av Guds skapelse og Jesu helbredende gjerning. I den tredje trosartikkel er det Den hellige ånds gjerning som står sentralt. Det er Ånden som utruker de

²⁵ 1. Pet. 4,7-11

²⁶ ”Utsendelsestradisjoner”: tekster som kan tolkes som vitnesbyrd om den oppgaven kirken har fått overlevert og som den er gitt myndighet til å ivareta (Kjær Nielsen 2003:148).

²⁷ Mat.10, 7-8; Luk.9,2 og 10,9.

²⁸ Mat. 28,17

utsendte til å ivareta det oppdrag de skal utføre. Den hellige ånd kan utruste fellesskapet med nådegaver til å helbrede, til å hjelpe og til diakonal tjeneste.²⁹

1.3.4 Konklusjon

Vi bekjenner en Gud som fortsatt skaper, frelser og forsoner. *Den treenige Gud er til stede i verden og i menigheten, og kirken gjenspeiler Guds tilstedeværelse i sin struktur og gjennom sin tjeneste i verden* (KM 8.2/04 utredning). Bekjennelsene setter ord på hvem vi tror på og hvem vi skal tjene. De sier også noe hvem menneskene er og den verdi vi har for Gud.

Kirkens oppdrag er å føre mennesker inn i fellesskapet med Gud. Diakonien skal være med å synliggjøre Guds omsorg og kjærlighet og styrke kirkens tjenende identitet.

2. Diakoni hos Luther, og i reformasjonen

Diakonien i den lutherske reformasjonen er et relevant tema for denne oppgaven særlig med tanke på DELK som et luthersk kirkesamfunn. Det er spesielt interessant å se på hvilken begrunnelse, forankring og rolle diakonien får i menighetsfellesskapet gjennom denne perioden.

Den lutherske reformasjonen innebar ikke en revolusjon på det diakonale området, men det ble gjort en rekke forsøk på å fornye den kristne forståelse for barmhjertighetstjenesten som en konsekvens av kristen tro (Foss 1992: 69).

Enkelte teologer har reflektert rundt spørsmålet *om diakonien er en luthersk forsømmelse?*

Det er på mange måter riktig at menighetsdiakonien ikke hadde sin blomstringstid under reformasjonen. Det ble imidlertid satt fokus på det kristne fellesskapet, individets rolle og kall til tjeneste. Slik sett styrket den diakonale tjenesten sin forankring i menigheten ved å knytte kristen tjeneste og nestekjærlighet til forkynnelsen av ordet og til sakramentene.

2.1 Kirken som fellesskap hos Luther

Luther var opptatt av kirken som fellesskap. Kirken som *Communio Sanctorum* er kirken som broderskap. Luther snakket om det kristne fellesskapet som ”*en forsamling av gode gjerninger*” (Foss 1992: 73). *Det kristne fellesskap er det eneste reelle fellesskap som er innrettet slik at den enkelte blir båret av alle de andre* (Foss 1992: 73). For Luther hadde

²⁹ 1. Kor 12,28

diakonien en klar forankring i forkynnelsen og sakramentforvaltningen. Særlig vektla han at omsorgs og kjærlighetsfellesskapet i menigheten har sin kilde i nattverden (Foss 1992: 77).

2.1.1 Omsorg og tjeneste for mennesker i nød

Luthers *to – regimentslære* viser til to styresett Gud bruker. Det *verdslige regimentet*, eller øvrigheten, skulle lage lover og etablere ordninger som skulle sørge for ro, orden og trygghet. Staten skulle også verne om kirken. Kirken representerer det *åndelige styresett* som har i oppgave å forkynne og undervise. Kirken kunne påpeke urett og være politisk veileder overfor et verdslig styre. Forkynnelse og undervisning ble det sentrale for kirken, og det preget fellesskapet i menigheten (Astås 2002: 142).

Hva med den sosiale nød og omsorg for de syke? Var det en oppgave for kirken eller staten? Det kan se ut som om dette arbeidet ikke ble klart definert til å tilhøre et bestemt regiment. På den ene siden innførte staten sosiale ordninger og tok et økt ansvar for velferdsoppgavene i samfunnet. (Skjevesland 1993) Samtidig hadde Luther en klar formening om at de troende gjennom kirkens sakramenter, dåp og nattverd, er forpliktet til tjeneste for sin neste.

2.1.2 Luthers kallsetikk.

Luther ble anklaget for å legge for liten vekt på de gode gjerningene. I sine avlatsskrifter hadde han fremhevet *at et nytt liv i kjærlighet til sin neste var bedre enn selvtilfredsstillende gjerninger*. De gode gjerningene skulle ha medmennesket i fokus, og ikke sin egen tilfredsstillelse, mente Luther (Foss 1992:72).

For ham ble de ti bud det egentlige grunnlaget for en kristen tjeneste. De er praktiske ordninger som Gud har befalt menneskene å gjøre. Det er i hverdagens møte med mennesker at de konkrete utfordringene til tjeneste finnes. Det er i det daglige livet lydigheten mot Gud skal praktiseres som en konsekvens av troen. Gud har kalt oss og satt oss i tjeneste der vi er. Alt vi har og får er gitt oss av Gud. Gjennom tjeneste for nesten i lydighet og takknemlighet bringer vi denne kjærligheten videre. Det er i lys av kallet og lydighet mot de ti bud vi må forstå diakoni og kristen tjeneste hos Luther (Jfr. Luthers lille katekisme, 1. trosartikkel).

Her trekkes også det kristne fellesskapet inn som et viktig moment. I menigheten kan den enkelte få hjelp til å leve i kristent brorskap som er ment å gi trøst, hjelp og oppmuntring. På den måten er kirken for Luther et menighetsfellesskap som lever og utvikles av det alminnelige prestedømme. *For hverandre* begrepet blir et viktig kjennetegn på dette fellesskapet (Foss 1992:73).

2.1.3 Embetstjeneste, lek tjeneste og diakontjeneste

Det er i fellesskapet nødvendig med et embete som ivaretar evangelieforkynnelsen og sakramentforvaltningen. Embetet ble av reformatorene bestemt til å være et tjenende embete. Tjenesten består i å tjene menigheten med forkynnelsen av ordet og forvaltningen av sakramentene. Det var prestene som fikk ansvar for dette og også de diakonale oppgavene.

Luther påpeker at vi er kalt til tjeneste både enkeltvis og som fellesskap. Kirken er et fellesskap, *et folk på vandring med Kristus, i lydighet mot Guds ord og i kjærlighet til medmennesker* (Foss 1992: 73). Luther understreker det kristne lekfolks ansvar for menigheten ikke mindre enn prestenes. *Lekfolks involvering preger og får konsekvenser for hva diakoni og kristen tjeneste er, og for hvordan den kan fungere i praksis*. Teologen Øyvind Foss trekker frem at Luther stadig fremhever storheten i alle aspekter av kristen tjeneste, som er pålagt de døpte av Gud (Foss 1992:75).

Med bakgrunn i apostlenes tjeneste i NT så Luther det som en naturlig del av kirkens oppgaver å utøve en karitativ diakonal tjeneste.³⁰ Luther ønsket diakonale medarbeidere i kirken, men manglet folk til denne tjenesten³¹ (Foss 1992).

I Apg 6 omtales en spesiell hjelpetjeneste. Tjenesten bestod i å dele ut mat til de fattige, og de forkynte også evangeliet. Det hersker uenighet om denne tjenesten kan knyttes til Ordets tjeneste, eller om det finnes grunnlag i NT for en tjenstediffrensiering (Modalsli og Engedal1980:185). Dette får betydning for diakontjenesten som en tjeneste innefor eller utenfor en ordinert embetstjeneste. Det er også avgjørende for om en skal tenke diakoni som konstituerende for kirken eller som en konsekvens av kristne fellesskapets tro.

3. Pietismens diakoni

I en historisk beretning om DELKs liv gjennom 100 år, kan det føres mange linjer tilbake til pietismens kirketenkning. Pietismen sies å være en reaksjon på det *ortodokse og kollektivistiske kirkelivet, og på fokuset på embetsstandens offisielle oppgaver og den*

³⁰ Luther ønsket ikke diakoner i en liturgisk tjeneste, men i en karitativ tjeneste.

³¹ Luther innførte også ordningen med ”kastenherrer”, som hadde ansvar for å formidle en sosial hjelp, som øvrigheten forvaltet. Disse skulle velges av menighetens medlemmer. For øvrig hørte det å gi hjelp og økonomisk støtte til de fattige med til en rett forståelse av den evangeliske gudstjenestens ordning. Luther henviser til den oldkirkelige praksis, ”at biskopen skal dele ut de guddommelige goder, evangeliet, og diakonene er tjenere og skal ha register over de fattige, så de kan forsørges” (Foss 1992: 76).

tradisjonelle vanekristendommen (Foss 1992: 95). Et viktig trekk ved pietismen var imidlertid fokuset på at individets tro måtte få betydning for måten å leve på. Nøysomhet og god arbeidsmoral skulle prege eget liv. Nestekjærlighet og barmhjertighetshandlinger skulle være et synlig tegn på et fromt kristenliv. Dette engasjementet kom til å prege det sosiale og nødsrettede arbeidet som vokste frem i denne tiden.

Når det gjelder pietismens betydning for menighetsdiakonien vil jeg kort nevne *Philip Jacob Spener* (1635-1705) som regnes for å være grunnleggeren av den lutherske pietisme. Han ønsket en praktisk og aktiv kristendom. I ”*Pia Desideria*”, beskriver han et kirkelig reformprogram hvor bibellesning, lekmenns medvirkning i menighetslivet, presters utdanning i praktisk fromhetsliv og reform av prekenen til oppbyggelig forkynnelse sto i sentrum. Dette var reformer som senere ble viktige for kirkens diakoni (Foss 1992: 95). Den enkelte i menigheten hadde med bakgrunn i tanken om det allmenne prestedømme et kall til å praktisere kristen nestekjærlighet. Kirken tok derfor på seg sosiale oppgaver i større grad enn før. Den tyske institusjonsdiakonien og det pietistiske fromhetslivet har ført til at diakonien i norske kirker hovedsakelig har et karitativt preg. Det vil si at den kjennetegnes ved sitt barmhjertighetsmotiv.

En ny og viktig dimensjon i menighetslivet ble innført i denne tiden. Konfirmasjonsordningen som ble en fast ordning i de fleste lutherske kirker har sine røtter i en pietistisk tradisjon.³² Konfirmasjonen skulle være en fast rite som avslutning på *katekismeopplæringen*, som var et ledd i en kristelig opplæring av folket i en pietistisk ånd. Til hjelp i denne opplæringen utarbeidet den danske hoffprest Erik Pontoppidan en katekismeforklaring med tittelen ”*Sandhed til Gudfryktighed*.” I tillegg til ”*Kingos salmebok*”, bidro denne boken sterkt til å forme folks oppfatning av hva den kristne tro var, i flere generasjoner.³³ *Hos haugianerne i Norge ble Pontoppidans forklaring verdsatt meget høyt* (Oftestad mfl.2005:160).

4. Diakoniens forankring i menighetens fellesskap

Jeg har til nå sett på diakoniens forankring i trosbekjennelsen, diakoni i kirketenkning hos Luther og reflektert noe rundt den mer praktiske og aktive menighetsdiakonien inspirert av

³² Lov om konfirmasjon ble vedtatt i Norge i 1736 (Oftestad mfl.2005:159).

³³ Boken er delt inn i fem deler, og omhandler temaer som loven, troen, bønner, dåpen, og alterets sakrament. Den er bygget opp av korte spørsmål og svar (Oftestad mfl.2005:159).

pietismen. Flere steder i NTs tekster fra de første kristne menigheter berettes det om diakonale menighetsfellesskap og en spesiell diakontjeneste. Diakonien forankring i nådemiddeltjenesten blir belyst og jeg vil kort reflektere noe rundt forkynnelse og diakoni.

4.1 Diakoni i Det nye testamentet med fokus på fellesskap

Både i Apostlenes gjerninger og brevlitteraturen i NT knyttes ordet diakoni til spesielle tjenester i menigheten. I Ap.gj. beskrives det hvordan menigheten vokste i antall, og at det krevde en ny organisering og tjeneste i menigheten. Det ble valgt syv menn som skulle ”tjene ved bordene”, de fikk blant annet ansvaret for matutdelingen til de fattige. Etter at de hadde hatt en liturgisk funksjon i nattverden, skulle diakonen(e) fordele materielle goder til de som trengte det. Her dannes det en konkret sammenheng mellom nattverdsmåltidet og bordfellesskapet, og utdeling av brød til de fattige. Tekstene i NT er på mange måter en inspirasjon, et forbilde for tjeneste og fellesskap som skal kjennetegne og prege menigheten.

Det eksisterte et *livssfellesskap* i de første kristne menighetene. Med det mener jeg at det åndelige og sosiale livet virket side om side. Omsorgstjenesten og kjærlighetsgjerningene var en naturlig konsekvens av samling om ordet og nattverdfellesskapet.³⁴

Ved sitt eksempel viste Jesus flere ganger at det var de svake og utstøtte han stanset opp for og tok seg tid til. Han holdt også måltid, og tok i mot gjestfriheten til mennesker som i utgangspunktet var i mot hans person og lære. Det var et kjennetegn på hans virke og et eksempel han ville at vi som kirke skulle etterfølge. Kirkens fellesskap er for alle og kirken skal vise stor gjestfrihet ved å møte dem som står utenfor fellesskapet. Gjestfrihet er noe som skal prege den enkelte kristne og menighetens fellesskap.³⁵

4.2 Diakoni og nådemiddeltjenesten

Jeg har allerede vært inne på diakoniens utspring og forankring i nattverdfellesskapet i den kristologiske begrunnelsen for diakonien. Dåpens sakrament ble også nevnt som en nyskapende handling og som en handling som forplikter til ansvar og tjeneste i menigheten.

³⁴ Apgj.2,42 ff, 5, 12ff

³⁵ Rom 12,13; 1. Tim 5,10

Når det gjelder sammenheng mellom diakoni, Ordet og forkynnelse er det to områder som vil bli belyst her. Det ene er hvordan diakonien og forkynnelsen forholder seg til hverandre. Det andre er i hvilken grad diakonien i seg selv er formidling av evangeliet.

4.2.1 Ordet og diakonien

Guds menigheter bygger på apostlenes og profetenes grunnvoll.³⁶ Dette understreker apostlene som åpenbaringsbærere. Som kirke er det dette Ordet som bærer oss, det gir kirken identitet, ja det er kirken. *Uten ordet finnes det ingen kirke (Oftestad 1980:354)*. Dette forklarer også den sentrale posisjon og det sterke fokuset på forkynnelsen i menighetens liv. Oftestad skriver at forkynnelse er *personlig trosskapende og offentlig menighetskapende*. Han mener at kirken når lengst ved sin forkynnelse og at den etter sin egenart er det mest grensesprengende av nådemidlene (Oftestad 1980:355).

Hva er sammenhengen mellom kirkens forkynnende og dens handlende virke? Er det ikke slik at diakonien også er en grensesprengende dimensjon ved kirkens arbeid? Oftestad bekrefter dette når han sier at *kirken virker i verden ved ord og handling*, og at *forkynnelsen og diakonien ikke kan skille lag* (Oftestad 1980:355).

4.2.1.1 Forkynne til diakoni

Skal diakoni bli et byggende element i menighetens liv, må den forkynnes frem, hevder Olav Skjevesland. Han referer til Gal 5,6 hvor det står om en ”tro som er virksom i kjærlighet”. I den grad diakonien skal forkynnes frem, er det også et viktig moment at menighetslivet skal gjenspeile den forkynnelse som høres. Dette er et viktig grunnlag for menighetens byggende arbeid. Forkynnelsen og diakonien spiller altså på en gjensidighet i forhold til hverandre og synliggjør hverandre i menighetens liv (Skjevesland1993:196).

I plan for diakoni fra 2007 understrekes også denne nære forbindelsen mellom forkynnelse og diakoni:

Forkynnelse kan styrke og bekrefte mennesker, være en hjelp til forsoning, frigjøring, tro og håp. Forkynnelsen kan gjerne være dristig i sin utfordring til tjeneste og medmenneskelige omsorg (Kirkerådet 2007: 20).

³⁶ Ef 2,20

Forkynnelsen skal formane til diakoni og drive til diakonal handling. Ordet skal gi den ”stumme” handling et språk og ordet kan gjøres mer virksomt når det er et handlende aspekt til stede. På den måten er de gjensidig avhengig av hverandre.

4.2.1.2 Diakoni – evangeliet i handling

Den nye diakoniplanen fra 2007 definerer diakoni som ”*evangeliet i handling*”. Jeg skal kort redegjøre for hva som ligger bak denne definisjonen, med vekt på denne formuleringen.

I en utredning om diakonal tjeneste i fra Kirkemøtet åpnes det for at diakonien kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Dnk. Begrunnelsen for dette sier også noe om diakoni som evangeliefremføring.

For det første begrunnes det med at: *Vi må tenke oss Guds ord som noe som treffer hele menneskets liv og eksistens ved at det når til hjertet eller samvittigheten* (BM32/04: 4).

Dernest er Jesu forkynnelse og handlende gjerning brukt som eksempel på hvordan ord og handling hører sammen i evangeliene. Slik blir Guds ord et *flerdimensjonalt* ord. Det vil si at det har en verbal og en synlig side, slik det kommer til uttrykk i sakramentene. Diakonien er å betrakte som en dimensjon ved Ordet. Omsorgsgjerningene som utføres på kirkens vegne, *bevitner forkynnelsen, og blir dermed en del av forkynnelsen* (BM32/04: 5).

4.2.2 Dåp og nattverd som et grunnlag for tjenesten

Det er først og fremst den konkrete tjeneste som en konsekvens av dåpens og nattverden jeg skal belyse her. I og med at jeg har valgt å holde temaet liturgi utenfor rammen av denne oppgaven har jeg ikke sett på hva dåpsliturgien og nattverdsliturgien konkret sier om tjeneste for andre. Det jeg vil påpeke er at menigheten som mottakere av Guds nåde og kjærlighet i sakramentene, er forpliktet til tjeneste for andre. *Livet i dåpen er betingelsen for å kunne leve ut broderkjærligheten og den kristne omsorgen som Jesu Kristi legeme – menigheten er bærer av* (Oftestad 1980:348).

Nattverden fastholder og styrker menigheten som Kristi legeme som et tjenende fellesskap.³⁷

Dette gir diakonien en ekklesiologisk begrunnelse og en forankring i kirkens vesen. *En kirke uten diakoni er ingen kirke* (Kjær Nielsen 2003: 170). Kjær Nielsen, bekrefter den nære

³⁷ Dette bygger Kjær Nielsen på sin tolkning av fortellingen om Jesus som vasker disiplenes føtter i Joh. 13, som en tolkning av nattverdsmåltidet.

sammenhengen mellom sakramentene og diakonien. Slik CA nevner sakramentene som kirkens kjennetegn, er diakonien dermed også et kjennetegn på kirken og en del av kirkens identitet.

Kapittel 4: Det evangelisk lutherske kirkesamfunn

1. Innledning

Innledningsvis i dette kapitlet vil jeg si noe om kirkesamfunnets konstitusjon, kjennetegn og struktur. Det historisk materiale jeg har tatt med sier noe bakgrunnen for kirkesamfunnets løsrivelse fra Dnk, og sier dermed noe om kirkesamfunnets identitet.

Videre vil jeg presentere noe av de tekstene i ”*Håndbok i DELK*” som sier noe om fellesskap, diakoni og tjenstedimensjonen i kirkesamfunnet. På hvilken måte uttrykker disse ulike dokumentene kirken som et tjenende fellesskap?

Denne siste delen av kapitlet vil fokusere mer på det praktiske menighetsarbeidet i en av DELKs menigheter. Det vil bli en relativt kort presentasjon av noen av aktivitetene som har vært og er i DELKs menighet i Oslo. Jeg har gått gjennom årsrapportene for *Ryenberget menighet*, de fire siste årene og har søkt å systematisere tjenester og aktiviteter i fem ulike kategorier.

2. Historiske fakta og bakgrunn for etableringen av kirkesamfunnet

DELK ble grunnlagt i 1872 og ble konstituert etter mønster av Elling Eielsens kirkekonstitusjon.³⁸ Det første navnet på kirkesamfunnet var *Den evangeliske lutherske frikirkelige Menighed i Jarlsbergs Grevskap med flere steder* som knytter kirkesamfunnets opprinnelse til Vestfold. Senere vokste det frem menigheter flere steder i Norge, med tyngepunkt i Vestfold og Telemark.³⁹ I 1951 vedtok menighetsstyret at kirkesamfunnets navn skulle være *Den evangelisk - lutherske kirkesamfunn* som en fellesbetegnelse på menighetene (Gjerpe 1978:241).

2.1 Et kirkesamfunn med røtter i de haugianske vennesamfunnene

Den haugianske vekkelsen var på mange måter normgivende for grunnstrukturen i norsk kirkeliv på 1800 tallet. Hauge ledet en protestbevegelse mot eneveldets embetsstand og ble en

³⁸ Han var grunnlegger av den evangelisk lutherske kirke, blant de norske emigrantene i Amerika, i første halvdel av 1800 tallet.

³⁹ I dag har kirkesamfunnet ca 3400 medlemmer fordelt på lokalmenigheter i Oslo, Buskerud, Vestfold, Telemark, Rogaland og Hordaland. (Underveis 01-09: 35) DELK driver 7 grunnskoler.

åndelig leder for en lekmannsbevegelse *innenfor* Dnk. Vekkelsen hadde røtter i en pietistisk tradisjon, og den fikk konsekvenser både for kirkens liv og samfunnslivet. Den la grunnlaget for et sosialt engasjement i samfunnet, forankret i kirkelig kontekst. Pietismen satte fokuset på det kristne livet. Den krevde en levende tro som viste seg i fromhet hos den enkelte. På den måten førte pietismen til at man markerte et skille mellom aktive kristne og de som ikke var omvendt.

Dette fikk igjen konsekvenser for forkynnelsen i de små vennesamfunnene som etablerte seg i etterkant av Hauges vekkelse og virksomhet.⁴⁰ Forkynnelsen var preget av formaninger til omvendelse og bot. Denne type forkynnelse skulle komme til å prege det kirkesamfunnet som ble etablert ut fra disse vennesamfunnene. Det var blant annet denne frie lekmanns - virksomheten som førte til at DELKs etablering. En annen konsekvens av pietismen som kan relateres til DELK, er skoledriften. Det var pietistene som la grunnlaget for folkeskolen som de så som en *kristen dåpsopplæring. Den kristne barnefostring var venneses hjertesak fremfor noen*, skriver Gjerpe i sin bok.

2.2 " Fra skolesamfunn til kirkesamfunn "

Overskriften er hentet fra Gjerpes bok, "*Fedrearv og barnefostring*". Både tittel på boken og overskriften er betegnende på kirkesamfunnet. Det er opptatt av røtter og tradisjoner, og er grunnfestet i en luthersk og pietistisk arv. *Fedrearven levde videre gjennom de gamle kirkelærernes skrifter og gjennom den muntlige forkynnertradisjon (Gjerpe 1978:280).* "*Barnefostring*" peker på en vesentlig årsak til kirkesamfunnets opprinnelse. "*Fra skolesamfunn til kirkesamfunn*" sier også noe om den prosessen som førte til frimenighetens dannelse.

En ny skolereform kom da landsskoleloven ble innført på 1860 tallet. Denne reformen bidro til et nytt syn på organisering, innhold og metode innenfor opplæring av barn og unge. Den offentlige skolen skulle etter den nye loven ha et videre mål, enn det "kirkelig – religiøse". Det var på denne tiden skolene i Norge gikk fra å være en *kristendomsskole* til å bli en *allmenndannende skole* (Oftestad mfl.2005:204).

⁴⁰ Vennesamfunn: et åndelig og sosialt fellesskap innenfor den offentlige kirke, inspirert av Hauges pietistiske vekkelsesbevegelse på 1800 – tallet.

Dette førte til en strid og en splittelse i mellom konservative grupper av haugianere i Vestfold og skolestyrer og prester i mange kretser. Etter flere forsøk på å få til en løsning innenfor rammen av den offentlige skolen, besluttet en del foreldre å ta barna ut av skolen for å undervise dem hjemme. Dette ble starten på DELKs skoledrift og i løpet av få år ble flere ”private skoler” etablert.

2.3 Etablering av eget kirkesamfunn

Det ble sammenkalt til flere samtalemøter om forholdet til statskirken. Et viktig emne var om man skulle bli værende eller danne et eget kirkesamfunn. En medvirkende årsak til dette var en voksende skepsis mot prestestanden. Prestenes ”godkjennelse” av den nye skolereformen og deres innflytelse på barnas konfirmasjonsundervisning understreket en grunnleggende uenighet om barnas undervisning og opplæring i kristen tro. Tanken om en utmelding fra statskirken hadde meldt seg hos flere. Man så de utfordringene dette ville medføre som enklere å takle enn det å kjempe en lang rekke kamper innenfor rammen av en statskirkeordning. Hauge hadde vært klar i sitt testamente om å være lojale mot den kirken de var en del av, og derfor ble dette en vanskelig sak å løse for de konservative haugianerne⁴¹. Saken ble til slutt overlatt til en valgt komité bestående av 14 representanter fra sentrale områder i bevegelsen. Deres oppdrag var ” ved Guds nådige bistand underhandle om hva var at gjøre fra vår side for at beholde Luthers lære ren blant oss og våre børn” (Gjerpe 1978: 56).

De første utmeldingene fra statskirken kom i 1871/1872. Komiteen valgte tilsynsman, en forstander og to eldste for hver krets. Dette skulle også utgjøre styret for det nye samfunnet. Konstitueringen av den nye frimenigheten ble skrevet under 16. mars 1872 (Gjerpe 1978).

2.4 Diakoni

I DELK så mange skolegangen som grunnlaget for den kristne kirken. Derfor ble skolene tidlig som ansett som en ”misjonsmark”.⁴² Mange i kirkesamfunnet kjente et særlig ansvar for barn som kom fra fattige kår. Det ble betraktet som en kjærlighetsgjerning å ta seg av barnas

⁴¹ Det var ikke juridisk adgang til å bryte med Dnk på Huges tid. Det han advarte mot var å gå i et slags indre eksil.

⁴² ”De foreldre eller andre som ikke tilhører dette samfunn, men som vil ha sine børn inn på denne skole til opplærelse, da må de anta og underkaste sine børn de lærebøker og lærdommer som er omhandlet i foranførte paragraf” (Gjerpe 1978:88).

skolegang og sørge for en kristen oppdragelse. Denne holdningen og handlingen skapte strid og konflikter mellom myndighetene og frimenigheten. Særlig kom det til store og vanskelige konflikter når fosterbarna skulle konfirmeres og gå til nattverd. Striden førte bl.a. til et rundskriv fra biskopen i Kristiania som forbød dissenterne å ha barn av statskirkelige foreldre til oppfostring. Menigheten protesterte, men det førte ikke frem (Gjerpe 1978).

Våren 1879 drøftet menighetskomiteen spørsmålet om å etablere et oppfostringshjem på en gård i Andebu. Planen om et waisenhus ble imidlertid lagt vekk etter at myndighetene synlig hadde demonstrert sin steile holdning i fosterhjem – saken. Menigheten måtte etter hvert trekke de endelige konsekvenser av ”kampen om fosterbarna” mot myndighetene.⁴³

2.5 Hva kjennetegner kirkesamfunnet i dag?

DELK bekjenner seg til de lutherske bekjennelsesskrifter. Det er et registrert trossamfunn i samsvar med ”*Lov om trdomssamfunn og ymist anna*”, og består av selvstendig menigheter hver med sin organisasjon (DELK 2005:3).

2.5.1 Struktur

Det er i kirkesamfunnet lagt opp til en struktur hvor *årsmøtet* er øverste organ. Menighetene velger sine årsmøtedelegater for et år av gangen. Årsmøte ledes av hovedstyrets leder.

Hovedstyret består av prest og to eldste fra hver menighet, og ledes av kirkesamfunnets tilsynsmann.⁴⁴ Hovedstyret har ansvar for tolking av bibel og bekjennelsesskrifter med konsekvens for forkynnelsen, og andre læremessige spørsmål. Det kaller og ansetter prester, misjonærer og andre til tjeneste. Hovedstyret vedtar læreplaner for DELKs skoler og godkjenner lærebøker til bruk i kristendomsfaget. Det har ansvaret for driften av DELKs virksomhet og å fastsette reglement og instruks for denne.

Menighetene betjenes av *kalte og ansatte prester*, valgt av menighetene. De skal forkynne, undervise, forvalte sakramentene og øve sjelesorg i henhold til sin ordinasjonsforpliktelse.

⁴³ *Overmakten ble for sterk, og ble sett i sammenheng med motstanden mot den frikirkelige ekspansjonen. En kamp som flere steder ble ansett som en embetsplikt (Gjerpe 1978:94).*

⁴⁴ DELK velger sin *tilsynsmann* blant menighetenes prester. Han har en funksjonstid på 5 år.

Menighetene velger to - tre *eldste* som sammen med menighetens prest har hyrde - og lederansvaret i menigheten. Disse utgjør sammen med presten *eldsterådet* i menigheten. De driver menighetens virksomhet og kaller personer til tjeneste i menighetene.

Medlemskap i DELK gis ved dåp, eller ved skriftlig innmelding av døpte som gir sin tilslutning til DELKs bekjennelse (DELK 2005).

2.5.2 Drift av kristne private barne - og ungdomsskoler

DELKs skoledrift er et viktig kjennetegn på kirkesamfunnet. Kirkesamfunnets menigheter utfordres og inspireres av skolens hverdagsliv. Barna tar del i noen av menighetens arrangementer og søndagsmøter og på den måten knyttes skole og menigheten sammen. Skole og kirkebygg er ofte en felles bygning som forsterker skolens forankring og tilhørighet. Skolen blir da et synlig tegn på en viktig oppgave menigheten har tatt på seg.

2.5.3. Kirkeforståelse

Kirkesamfunnet ble dannet med sikte på å ivareta en tilstrekkelig og riktig opplæring i den kristne tro. Dette preger DELKs kirkeforståelse og menighetslivet.

Forkynnelse og undervisning er innslag i mange av de aktivitetene menighetsfellesskapet har. Kirkesamfunnet har to former for søndagssamlinger; Gudstjeneste (med høymesse, liturgi og sakramentsforvaltning) og Oppbyggelser (samlinger som representerer det lavkirkelige lekmannsfellesskapet). Oppbyggelsen begrunnes i læren om det allmenne prestedømme og åpner for forkynnelse og innslag av menighetens medlemmer. Her samles menigheten til forkynnelse, bønn og sang i en friere form enn gudstjenesten. Tjenester knyttet til forkynnelse og møteledelse regnes for viktige i fellesskapet.

Dåp og konfirmasjon har en sentral plass i menigheten og disse kirkelige handlingene blir synliggjort og markert på en tydelig måte innenfor rammen av gudstjenesten. Menighetens dåpsopplæring knyttes til skolen, og konfirmasjonsforberedelsene legger opp til å gi en grundig opplæring i kristen tro og liv.

Ytre - misjonstjeneste kom sent i gang i DELK. I dag er dette en viktig sak for menigheten. DELK sender ut misjonærer via ulike misjonsorganisasjoner.

Alt dette tyder på et kirkesamfunn som er tro mot sitt oppdrag med forkynnelse, opplæring og misjon som viktige dimensjoner ved det å være kirke.

3. Diakoni i DELK – gjennomgang av ” Håndbok for DELK”

Jeg vil i denne delen av kapittelet sitere og analysere noen utdrag fra dokumenter i ” *Håndbok for DELK*”. Den inneholder bekjennesskrifter, grunnregler og grunnlagsdokumenter for kirkesamfunnet. Det finnes også dokumenter som har betegnelsen ”uttalelser” fra hovedstyret (HS) og ”veiledende uttalelser” fra HS som det har vært relevant å benytte. Jeg har ikke tatt med bekjennessskriftene i denne delen av oppgaven. Disse er blitt omtalt i kapittel 2 og 3.

3.1 Grunnregler

Grunnregler i DELK erstatter den opprinnelige kirkekonstitusjonen fra 1872. I de senere årene har det vært arbeidet med å tilpasse innholdet i konstitusjonen til vår tid. Dette er fordi den opprinnelig inneholdt få retningslinjer for styre, økonomi og eiendomsforhold i kirkesamfunnet. Noen punkter, som bl.a. tilsyn fra de eldste, er endret og tilpasset menighetenes drift og ledelse i dag.

Det man ønsket å videreføre fra den gamle kirkekonstitusjonen er *at den omsorg og årvåkenhet den gir uttrykk for, må leve videre og bli praktisert på en åndelig og sunn måte.* (DELK 2005:2) ”Kirkekonstitusjonen” av 1872 uttrykker det slik:

I dette som i alt annet er Den hellige skrift den eneste kilde hvorfra den sunne lærdom utflyter, især når Den hellige ånd kan få rom til å virke både i læreres og tilhøreres hjerter, så de blir Guds ord og hverandre underdanige i gudsfrykt, og hengitt til å elske hverandre innbyrdes av et rent hjerte (DELK 2005:2).

Relatert til min problemstilling blir ordene ”*leve videre og praktisert*” og ”*å elske hverandre innbyrdes*” viktige å gripe fatt i. De kan kjennetegne forankring, praksis og grunnleggende teologiske verdier for et godt menighetsfellesskap.

3.2”Omsorg og årvåkenhet[...] praktisert på en åndelig og sunn måte”

De som i sin tid stiftet menigheten hadde en særlig omsorg for barn og unges opplæring i den kristne tro. De hadde et årvåkent øye på utviklingen i samfunnet i forhold til skolepolitikk og kirkepolitikk. De påpekte det som for dem var galt i denne utviklingen, og stod ofte i vanskelige konflikter hvor de inntok en konservativ holdning. Konsekvensene av dette ble et eget kirkesamfunn der medlemmene kunne praktisere *tro og omsorg* på sin egen måte. Kirkesamfunnets skoler er fremdeles i dag et uttrykk for denne tradisjonen. Menighetenes samfunnsengasjement er nok ikke like tydelig overalt nå som den gang.

3.3 Gjennomgang av håndboken

Det var nok ikke i menighetens første tid aktuelt å bruke ordet diakoni om skoledrift, samfunnsengasjement og det åndelige og sosiale livet som kjennetegnet DELK som et vennsamfunn. Flere sider ved ”vennens” samfunnsengasjement gjenspeiler diakonale holdninger og handlinger. I dag kan en definere mye av dette arbeidet som diakonal omsorg og tjeneste. Med bakgrunn i dette er det relevant å se hvordan omsorgs og årvåkenhetsbegrepene er videreført i håndboken. *Omsorgsbegrepet* likestilles ofte med diakoni (jfr. diakonidefinisjonen fra 1987). *Årvåkenhet* kan være et uttrykk for kamp om rettferdighet, solidaritet og vern om skaperverket (jfr. diakonidefinisjonen fra 2007). I det følgende vil derfor mye av det jeg trekker frem fra DELKs håndbok relateres til min forståelse av hva diakoni er.

Håndboken inneholder ingen dokumenter om menighetsfellesskap eller diakoni i DELK. Det har utfordret meg på to måter. Først og fremst til å synliggjøre diakonbegrepet i DELK i enda større grad. Dernest til å sette fokus på fellesskap og tjeneste med tanke på en diakonal tjeneste i kirkesamfunnets menigheter. Jeg opplever at diakonibegrepet brukes lite i det praktiske menighetsarbeidet.

I gjennomgangen av håndboken forekommer ordet diakoni kun noen få ganger (7). Imidlertid brukes det flere ganger betegnelser som kunne vært erstattet med diakoni. Jeg merker meg uttrykk som *”kirkelig og praktiske oppgaver”*, *”ulike tjenester som fører til at menigheten bygges opp”*, *”andre tjenester av ulikt slag”*, *”godhet og omsorg i praksis”*, *”sosialt kristent fellesskap”*, *”eventuelle aktiviteter og møteplasser av mer offentlig karakter”*, *”tjeneste for mine medmennesker”*, og *”noe som i handling kan vise hva kristen nestekjærlighet og omsorg er”*. I den sammenheng kan det være viktig å spørre om det er nødvendig at diakonibegrepet brukes? På hvilken måte styrker diakonbegrepet menighetene og deres arbeid, eller kirken og dets oppdrag som helhet?

3.3.1 ”Byggende menighetsarbeid”

Før jeg ser på bruk av diakoni begrepet i disse dokumentene, vil jeg se litt nærmere på DELKs formål. Når jeg skal se på sammenhengen mellom diakoni og kirkeforståelse, er dette et viktig utgangspunkt. I et ekklesiologisk perspektiv ligger mye av grunnlaget for hvordan DELK ser seg selv som kirke nettopp her. En viktig del av det å være kirke er å forstå kirkens oppdrag. Samtidig ligger det i dette formålet noen føringer for hvordan kirkesamfunnet og

enkeltmenigheter har til hensikt å utføre dette oppdraget. Det er i den praktiske utførelsen av kirkens oppdrag, menighetsfellesskapets diakoni har sin funksjon.

1. DELK vil være menighet på den grunnvoll som er lagt – Herren Jesus Kristus selv – som er forkynt av profeter, apostler og evangelister, og vil som menighet være med på å utbre evangeliet både i nærmiljøet og til jordens ender (1. Kor. 3.10, Ef. 2.20).
2. Dette vil vi søke å nå gjennom forkynnelse og annet byggende menighetsarbeid, drift av kristne skoler og misjonsarbeid (DELK 2005:3).

Virksomhetsområdene synliggjør flere viktige kjennetegn på DELKs menigheter. Forkynnelse er sentralt, videre kristen trosopplæring og misjon. Hva kjennetegner menighetsarbeidet og menighetsfellesskapet utover dette? Det er spesielt ordene ”annet byggende menighetsarbeid” som her vekker min interesse. Det er et godt uttrykk og det synliggjør en annen dimensjon ved DELKs arbeid for evangeliet. Det er viktig å definere og konkretisere hva annet byggende menighetsarbeid er eller bør være ut i fra DELKs formål. På hvilken måte ønsker DELK at det byggende menighetsarbeid bør komme til uttrykk i menighetene? Er diakonien i tilfelle en del av det byggende menighetsarbeidet?

3.4 Diakonibegrepet brukes

Jeg vil i de neste avsnittene redegjøre for de utsagn i DELKs håndbok som bruker betegnelsen diakoni. Diakonibegrepet brukes på følgende måte: *Personer til diakontjeneste (2)*, *diakonal tjeneste(2)*, *diakoni*, *diakonalt arbeid*, *lokalmenighetens diakonat* og *menighetens offisielle diakonale arbeid*. Det har vært relevant å se litt på sammenhengen utsagnene har stått i for å kunne slå fast om bruken av begrepet muligens kan si noe om en diakonforståelse i DELK.

3.4.1 Personer til diakontjeneste - en kirkelig praktisk oppgave.

Det er verdt å merke seg at det første stedet ordet diakoni brukes, er relatert til en tjenestefunksjon i menigheten. Denne tjenesten er definert som en *kirkelig praktisk oppgave*. Under punktet om ”*menigheten*” i grunnregler DELK står det følgende under punkt 2 i § 6:

Menigheten velger selv blant sine medlemmer de personer som skal ta seg av kirkelige praktiske oppgaver, herunder eldste, *personer til diakontjeneste*, skolestyrerepresentanter og delegater til årsmøte (DELK 2005:7).

Dette er oppgaver/tjenester som menigheten *velger* sine representanter til. Dette skjer ved skriftlig valg. Diakonitjenesten nevnes dermed som en sentral oppgave i menigheten og kirkesamfunnet ønsker at det skal være personer, valgt av menigheten, som skal ta ansvar for denne tjenesten. Det er ikke mange menigheter som har gjennomført et slikt valg de siste

årene.⁴⁵ Jeg finner heller ingen instruksjoner om innhold eller varighet for denne tjenesten i håndboken. Dette kan si noe om en manglende tjenestedimensjon i fellesskapet som man i utgangspunktet har tenkt skal være der. Er dette dermed et uttrykk for en kirkeforståelse der kirkens tjenende dimensjon ikke er tilstrekkelig vektlagt?

3.4.2 Utrustning til diakonal tjeneste.

Det neste jeg vil trekke fram er begrepet *diakonal tjeneste*. Begrepet er brukt i en veiledende uttalelse om ”*Den hellige ånd og hans gjerning i menigheten.*” I rammen av denne uttalelsen forstås diakonal tjeneste som *en tjeneste* menigheten bør undervise om, og be om og få utrustning til. I dette utdraget er det ikke diakoni som en kirkelige praktisk oppgave som er beskrevet, men en gave eller utrustning vi kan få tildelt for å utøve en (diakonal)tjeneste.

”Streb etter nådegavene!” 1. Kor 14,1. Vi bør undervise om og be om åndsfulde og kraftutrustning, nådegaver, utrustning til forkynnelse, *diakonal tjeneste*, evangelisering, sjelesorg, innbyrdes omsorg og kjærlighet, tungetale og helbredelse (DELK 2.12 2000: 25 - 26).

Det er viktig at det i menigheten ”*åpnes*” for Åndens utrustning og nådegaver. I et helliggjørelsesperspektiv må den enkeltes tro og nådegaver føre til tjeneste og gode gjerninger. Det er avgjørende for kirken som et helende og legende fellesskap at nestekjærlighet kommer til uttrykk i gode gjerningene og tjeneste for medmennesker. Det krever bønn, forkynnelse og undervisning om utrustning og nådegaver som viktige dimensjoner i menighetens samlinger. En diakonal tjeneste i menigheten trenger imidlertid en tydeligere forankring enn den får her. Å forankre diakonal tjeneste i den *skjulte kirken*, som en konsekvens av troen og gaven, vitner om en diakoniforståelse som kan komme litt til kort når den skal konkretiseres og organiseres i menighetslivet.

Overskriften for det sitatet jeg har trukket frem er ”*Bør vi åpne for en karismatisk fornyelse?*” I lys av det jeg har skrevet over, tror jeg det er viktig å reflektere over hva man sier her. Jeg ville muligens nevnt nådegavene som er listet opp her under en annen overskrift. Diakonal tjeneste er en tjeneste fellesskapet må be om utrustning til, og det bør det ikke stilles spørsmålsteget ved.

⁴⁵ Jeg har stilt spørsmål om dette valget til noen representanter for ulike menigheter i DELK. Noen husket at det var blitt gjort, andre ikke. Kun en refererte til at de hadde en diakonigruppe med en leder i sin menighet. Det kom ikke klart frem om denne lederen var valgt ved skriftlig valg blant menighetens medlemmer.

3.4.3 Diakoni - et relasjonelt menighetsarbeid

De neste henvisningene til diakoni finnes i uttalelsen ” *DELK og de fremmede i blant oss* ”. Her betegnes diakon og misjon som to ulike *dimensjoner* i møte med det som betegnes som de fremmede i blant oss: *Misjon og diakoni i denne sammenhengen handler først og fremst om menneskelige relasjoner som må bygges på vanlig måte* (DELK 2001:1).

I det samme dokumentet står leksehjelp betegnet som et viktig ” *diakonalt arbeid*. ” (DELK 2001:2) Enda to steder i dette dokumentet blir ordet diakoni brukt. Det står: ” *Dette bør trolig skje gjennom lokalmenighetens diakonat, for å synliggjøre at dette er en del av menighetens offisielle diakonale arbeid*. ” (DELK 2001:3).

Dette er den uttalelsen i håndboken som i størst grad har et diakonalt innhold. Arbeidet er definert og det er utadrettet. Begrepene *diakonats* og *menighetens offisielle diakonale arbeid*, peker på en forankring av arbeidet i en kirkelig struktur og kontekst. Samtidig gjenspeiler uttalelsen muligheten for et synlig engasjement for menneskers behov for omsorg og fellesskap.

Hvis menigheten kjenner sitt ansvar for å dele evangeliet med mennesker i lokalmiljøet, vil det alltid være muligheter for å gjøre noe som i handling kan vise våre nye landsmenn hva kristen nestekjærlighet og omsorg er (DELK 2001:4).

Flere av DELKs menigheter er engasjert i innvandrersarbeid, derfor denne uttalelsen fra HS. En slik uttalelse kan også sees som en oppfordring om å gjøre arbeid blant innvandrere til en del av menighetenes byggende arbeid.

3.4.4 Diakonal tjeneste rettet mot mennesker i en vanskelig livssituasjon

Den siste anvendelsen av diakonibegrepet står i en uttalelse fra HS:

Menigheten bør gjennom sin sjelssorgstjeneste og **diakonale tjeneste** ha en viss oppmerksomhet og skaffe seg noe innsikt på dette problemfelt for å kunne bistå personer som trenger å bearbeide vanskelige forhold i egne liv (DELK 2002:4).

I rammen av denne uttalelsen settes diakoni i sammenheng med tjeneste mot mennesker ” i nød. ” Det virkes som om HS her signaliserer at det bør være en sjelesorgstjeneste og en diakonal tjeneste i menighetene som skal bistå personer med utfordringer i eget liv. I DELK er det sjelesørgeriske og diakonale ansvaret i stor grad knyttet til prestens tjeneste. Det er ukjent for meg om det i kirkesamfunnets menigheter eksisterer sjelesorgstjeneste og diakonal tjeneste på annen måte. I Ryenberget menighet eksisterer det ikke en egen organisert sjelesørgerisk eller diakonal tjeneste.

Grunnleggende i kristen tro er det at menneskene er skapt til fellesskap med Gud. Det er derfor en sentral målsetting for diakonien å se andre menneskers grunnleggende behov – lytte, samtale og føre mennesker inn i menighetens liv til et trygt og tillitsfullt forhold til Gud (Kirkerådet 1988:20).

Slik jeg ser det er det, et stort potensial i menighetene i DELK i å være diakonale og sjelesørgeriske fellesskap. Både i forhold til egne menighetsmedlemmer og i møte med andre. Kirkens ansvar for mennesker i nød gjør at diakonien i stor grad skal rettes mot mennesker som er i vanskeligheter og kriser.

3.5 Indirekte utsagn om diakoni

Det er til nå reflektert noe rundt de setningene og sammenhengene der diakonibegrepet er brukt. Det finnes imidlertid flere utsagn i håndboken som indirekte sier noe om diakoni. Jeg har sett etter utsagn om kirkens medmenneskelige omsorg og kirken som et legende fellesskap der enkeltmennesker utfordres og gis et ansvar for å lindre menneskers nød. Jeg har tatt utgangspunkt i den synlige kirke og de gaver og nådemidler Gud gir den enkelte for å bygge det kirkelige fellesskapet. Jeg vil derfor utdype punktet om nådegavetenkning og diakoni noe grundigere, og i lys av dette se på kvinners og menns tjeneste i DELK. Den siste delen vil ta opp diakoni og nådemiddeltjenesten i DELK, og vurdere om diakonien kan begrunnes i kirkesamfunnets dåps - og nattverdssyn. Jeg vil også se på i hvilken grad dokumentene sier noe om sammenhengen mellom forkynnelse og diakoni/ tjeneste.

3.5.1 "Alle sider ved menneskelivet er en utfordring for diakonien og gjenstand for dens tjeneste"⁴⁶

Dnk har en diakoniforståelse som forankrer diakonien i troen på en treenig Gud. Det knytter diakonien til kirkens vesen og oppdrag, og er samtidig med på å innholdsbestemme diakonien. I dokumentet om DELKs grunnregler finnes det noen utdypende kommentarer til trosbekjennelsen. Det er knyttet noen linjers kommentarer til de tre trosartiklene, under overskriften "*DELKs bekjennelser og grunnsyn*".

Gud har skapt menneskene i sitt bilde, for at de skal tilbe, ære og tjene ham. Menneskelivet er derfor ukrenkelig fra unnfangelsen og til en naturlig død. *Gud har betrodd menneskene ansvaret for å forvalte skaperverket.*

⁴⁶ III Diakonien mål og oppgaver (Plan for diakoni1988: 14)

Jesu stedfortredende forsoningsverk gjennom hans liv, død og oppstandelse er menneskets eneste frelsesgrunn. Gjennom evangeliet kalles mennesker til å omvende seg å ta i mot Jesus Kristus som sin Frelser og Herre. Ved troen på ham får de nåde, syndenes forlatelse og kraft til nytt liv.”

Åndens gjerning er å lede mennesker til å tro på Jesus Kristus og til et liv i samfunn med ham. Åndens utrustning og nådegaver er en forutsetning for at det nye livet skal kunne leves etter Guds gode vilje både overfor Gud, blant våre medmennesker og i samfunnslivet (DELK 2005:10).⁴⁷

Det er lite i avsnittet som kan underbygge en trinitarisk diakoniforståelse i DELK. Allikevel understreker de uthevede ordene en trinitarisk forståelse av mennesket som Guds medarbeidere, og dermed medansvarlig for kirkens tjeneste og oppdrag.

Jeg har allikevel lyst til å reflektere over kommentarene over fordi de på en relativt tydelig måte gjenspeiler en diakonal holdning. HS vil med kommentarene i dette dokumentet understreke *livets ukrenkelighet fra unnfangelse til død*. Mennesker har et ansvar for å kjempe mot den urett og de krenkelser som rammer det livet Gud har skapt. Slike holdninger kan være et viktig utgangspunkt for menighetenes diakonale arbeid. I et skapelsesperspektiv er det Gud som gir mennesket verdi, og det er i det perspektivet vi også er satt til å forvalte hans skaperverk, med omsorg for mennesker i alle faser av livet. Menneskets verd og ansvaret for handling må synliggjøres i fellesskapene i DELK, både gjennom holdninger og praktisk menighetsarbeid.

3.5.2 Et nytt og hellig liv – diakonien utfordrer den enkelte og menigheten som fellesskap

På samme måte som det i grunnreglene er knyttet noen kommentarer til trosbekjennelsen, finnes det noen utdypende kommentarer og aktualisering av *den pietistiske og haugianske arv* i DELK. Her pekes det for det første på noen grunnleggende holdninger som bør prege *et nytt og hellig liv* i menighetens fellesskap.

De troende utfordres til enkel livsførsel i hjem, arbeid og tjeneste i et samfunn preget av sterk materialisme. Sammen med forkynnelsen av evangeliets frigjørende kraft må også Guds bud og vilje forkynnes som en god veiviser for det kristne livet. En styrking av det åndelige fellesskap blant de troende er viktig en tid preget av mye splittelse og oppløsning. Et aktivt evangeliseringsansvar og et samfunnsengasjement er begge deler en utfordring og et ansvar for de kristne enkeltvis og for den troende menighet (DELK 2005: 11).

⁴⁷ Mine uthevinger i kursiv.

Det gis her en klar oppfordring om at troen bør få konsekvenser for et kristent liv. Dette gjelder for den enkelte og for menigheten som helhet. Dette kan settes i sammenheng med pietismens fokus på at *Guds ord, dåpen og nattverden må føre til et nytt og hellig liv, og ikke bare til en forstandsmessig erkjennelse av troen* (DELK 2005: 11). Kirkesamfunnet har vært opptatt av å ta vare på sine pietistiske og haugianske røtter. Det er et ønske at grunnreglene skal ivareta og oppfordre til et liv i hellighet, et liv til eksempel, og kristent samfunnsengasjement. Det kreves myndighet og frimodighet for å være motkultur til tanker og holdninger i en sekularisert verden. Grunnlaget for dette legges i det åndelige fellesskapet i menigheten, og det pekes på viktigheten av at det må styrkes (jfr. byggende menighetsarbeid). (DELK 2005).

Det er ikke tvil om at DELK i kraft av å være kirke har et ansvar og en forpliktelse til å engasjere seg og bidra i sosiale spørsmål. Det gjør kirkesamfunnet på en god måte ved sin skoledrift. Men menigheten utfordres også til å bidra på andre felt. Diakoni og diakonal tjeneste kan også være uttrykk for kirkens omsorg og samfunnsengasjement. Det ligger med andre ord en oppfordring til diakonal innsats i DELKs tradisjon og røtter.

Spørsmålet er hvordan den enkelte i tro og liv gjennom menighetens fellesskap kan være med å skape et bedre samfunn, og møte sine medmenneskers utfordringer i livet?

3.5.3 Nestekjærlighet og gode gjerninger i lys av helligjørelse og skapelsesperspektiv

Dette avsnittet følger opp noe av det jeg skrev under punktet 3.4.2 *Utrustning til diakonal tjeneste* tidligere i kapittelet. Det utgagnet jeg har tatt utgangspunkt i her, tar opp flere sider ved fellesskap og tjeneste i menigheten.

Nestekjærligheten er helligjørelsens uttrykksform. Fordi vi selv dypest sett ikke har noe å komme med av nye gode gjerninger trenger vi Åndens nådegaver. Det NT- like vitnesbyrd og undervisning om nådegavene er en strekt tilskyndelse til ydmykt og forventningsfullt å ta i mot nådegavene[...] Vi kan ikke diktere Den Hellige Ånd, men vi kan få be om at Herren vil oppildne gaver. Det dreier seg om hans suverene tildeling. Og da kan vi også som menighet gå inn i den nød som er omkring oss – og Herren får gjennom oss gjort sine nådige gjerninger til helbredelse og frelse for flere (DELK 2000:24).

Nestekjærligheten som uttrykksform forankres læren om i helligjørelsen og den kristne menighet. Nådegavenes betydning for fellesskapet understrekes i NT, og undervisningen om nådegavene har en sentral plass i Guds ord. De understrekes her som viktige for at menigheten kan utøve diakoni (Gå inn i den nød som er omkring oss). Herren skal gjennom

enkeltindivider og menigheten gjøre sine nådige gjerninger til” *helbredelse og frelse for flere*”. Diakoni er dermed ikke menighetens eget verk, men den bygger på Herrens nåde og Hans gjerninger.

Det utfordrende i dette avsnittet om nestekjærligheten og helliggjørelsen er understrekingen av at *vi i egen kraft ikke kan komme med noen nye gode gjerninger*. Jeg mener utsagnet hører hjemme i et rettferdiggjørelsesperspektiv som beskriver relasjonen mellom Gud og menneskene. Overfor Gud strekker våre gjerninger ikke til, i forholdet til ham er det bare Hans rettferdighet som kan føre til tro og frelse. Helliggjørelsen peker på en annen dimensjon, nemlig det hellige livet og fellesskapet mellom de troende. Det er i denne dimensjonen nestekjærligheten må komme til uttrykk i form av tjeneste og omsorg for medmennesker. Det at vi selv ikke strekker til overfor Gud med våre gjerninger, står ikke i strid med at man på et menneskelig plan kan ha rike evner og muligheter.

Tilføyer man et skapelsesteologisk perspektiv, knyttes det vesentlig til det at alle mennesker - troende eller ikke - er skapt i Guds bilde. Hver enkelt er skapt med personlige egenskaper og utrustninger. Menneskets verdi i at det er skapt i Guds bilde, til relasjon og med et ansvar for skaperverket, er en dimensjon som ikke blir berørt i avsnittet over.

Helliggjørelsen er Guds gjerning i oss, den medfører ansvar og forpliktelser for de troende. Vi kalles til samarbeid med Gud i troen og i kraft av den vi er.

Under alle omstendigheter er og blir jeg noe, nemlig Guds skapning. Dette gir meg verdighet for Gud og mennesker. Jeg har evner og krefter jeg skal vite om, og som jeg skal sette alt inn på å bruke i Guds overensstemmelse med Guds vilje for mitt liv (Modalsli og Engedal 1980:252).

Et ensidig fokus på menneskets verdi i seg selv overfor Gud, eller på at vi er syndere, kan virke ødeleggende på menighetsfellesskapets vilje og evne til tjeneste. Derfor er den 1. artikkel sentral for diakonien, og må ikke overskygges av den kristologiske og ekklesiologiske begrunnelsen for tjeneste.

3.5.4 Kvinners og menns tjeneste i menigheten

Det er viktig for meg i denne delen av oppgaven å trekke frem ”*grunnlagsdokumentet om kvinners og menns tjeneste i menigheten*”. Her reflekteres det for det første over nådegaver og tjenesteperspektiver i menigheten. *Nådegavene trekkes frem – som alle kristnes gudgitte utrustning til tjeneste så Kristi kropp bygges opp* (DELK 2007:3). Det finnes ikke i NT noen

spesiell fordeling av nådegaver mellom kvinner og menn. Alle oppfordres til å undervise og rettlede hverandre⁴⁸(DELK 2007).

For det andre konkluderer dokumentet med at DELK tolker Skriften til å bevitne – *en særskilt tjeneste som forbeholdes mannen, og som han innsettes i*. Dette er den *apostoliske tjeneste med ansvar for forvaltningen av nådens midler og den ledelse som er knyttet til dette* (DELK 2007:10). Bildet på det kristne fellesskapet som Guds familie/husfolk brukes som argumentasjon for at det bare er menn som kan være prester I DELK. Teksten i 1. Tim 2, om underordning og hodestruktur er også lagt til grunn for dette synet på prestedtjenesten.

Dokumentet konkluderer med at:

DELK i sine menigheter vil etterstrebe ordninger som gjenspeiler Bibelens lære om forholdet mellom mann og kvinne. Hyrde og læreembetet som i DELKs grunnregler er tillagt prester og eldste, ivaretas derfor av menn[...](DELK 2007:4).

For det tredje ønsker kirkesamfunnet med dette skrevet å synliggjøre kvinners tjeneste i DELKs menigheter. I et tidligere dokument om kvinners og menns tjeneste fokuserte man i større grad på hva slags tjeneste kvinnene kunne utføre. Derfor har uttalelsen fra 1993 spesifisert at kvinner og menn *kan utføre vitnetjeneste og diakontjeneste*. (DELK 1993:8). I grunnlagsdokumentet vedtatt i 2007 vil man i større grad understreke at prestedtjenesten forbeholdes menn, men at kvinner stiller på lik linje med menn til andre tjenester i menighetsfellesskapet. Det vil i praksis si at kvinner kan være møteledere, forkynne i søndagsmøtene og i andre sammenhenger – i samspill med de menn som er satt til å utøve hyrde - og læreembetet. Det er verdt å merke seg i denne forbindelse at presteembetet i DELK *er pålagt en særlig forpliktelse til å fremme mangfoldet av kvinner og menns nådegaver i menighetens samlinger* (DELK 2007:10).

3.5.5 Dåp og nattverd

Det jeg nå skal se litt nærmere på er hvilken sammenheng det er mellom kirkens nådemidler og diakoni. Først og fremst vil jeg se etter om det i mitt materiale er grunnlag for å si noe om nådemidlenes forankring av og oppfordring til diakonal tjeneste.

I håndboken sies det at *Guds Ord, dåpen og nattverden må føre til et nytt og hellig liv, og ikke bare en forstandsmessig erkjennelse av troen* (DELK 2005: 11). En kan tolke dette utsagnet

⁴⁸ Rom 16,1; 1 Tim 3,11; 5,9-10; Kol 3,16

som en oppfordring til at det *nye livet* må inneholde et handlingsperspektiv og en tjeneste. Det er dermed et viktig perspektiv som må følge av nådemidlene i kirken.

Ved Ord og sakrament skaper DHÅ tro på Jesus Kristus – som også innebærer den nye lydighet i etterfølgelse og tjeneste (DELK 26.5 2000:1). Her pekes det på at det må være en sammenheng mellom kirkens kjennetegn, og etterfølgelse og tjeneste. Lydighet og etterfølgelse knyttes til dåpen som sakrament, mens tjenesten for medmennesker forankres i nattverden.

Ved dåpen tar Gud det lille barnet inn i sitt rike, og gir det del i det evige liv. Alt det Jesus har gjort til menneskenes frelse, blir barnets eiendom helt og fullt. Dermed blir det tatt opp i hans menighet, den Kristus – troende kirke på jorden. At et menneske gjøres til Jesu disippel, skjer ved at det døpes og læres til å holde..., dvs. holde fast ved Jesu ord om frelsen og etterfølgelse (Dåpen).

I et diakonalt perspektiv er dåpen en inngangsport til livet med Kristus, og livet i menigheten. Her er det oppfordringen til etterfølgelse som kan si noe om sammenhengen mellom dåp og diakoni. Dåpen er inngangsporten til menigheten og det allmenne prestedømme. Alle troende er kalt til å forkynne og være et presteskap for Gud. Dette innebærer også en *forpliktelse* til tjeneste i dette fellesskapet. Jeg finner imidlertid lite skriftlig materiale på dette perspektivet i dokumentene jeg har gått igjennom

En utredning i håndboken ”*Om nattverd i Det evangelisk - luthersk kirkesamfunn*” sier ikke noe som knytter nattverden til tjeneste for andre, eller om sammenhengen mellom nattverdsmåltidet og omsorgen for de fattige slik vi leser om den i den første kristne menighet. Det understrekes imidlertid at *fellesskapet* i menigheten dannes gjennom tro og bordfellesskapet i nattverden (DELK:1994:4).

Ser en det jeg har funnet om dåp og nattverd i grunnlagsdokumentene under ett, er det ikke grunnlag for å si noe om en diakoniforståelse og dens forankring i sakramentene. Det er mulig at jeg gjennom å inkludere DELKs liturgiske materiale hadde funnet et tydeligere tjenesteperspektiv knyttet til sakramentene. Det materialet har jeg imidlertid holdt utenfor denne oppgaven. I et ekklesiologisk perspektiv sier dette noe om at kirkens omsorgstjeneste ikke umiddelbart forankres i sakramenttjenesten i kirkesamfunnet.

3.5.6 Ordet/Forkynnelse

I hvilken grad finner jeg at det i dokumentene er noen sammenheng mellom forkynnelse og diakoni? Det er flere steder i dokumentene påpekt at kirkens oppdrag er å forkynne, evangelisere og formidle sakramentene.

Det reflekteres i en veiledende uttalelse om ”*Den hellige Ånd og hans gjerning i menigheten*” over forkynnelsen i DELKs menigheter. Har den i for svak grad har vært fokusert på Åndens fornyelse og utrustende tjenestegjerning? *Vi (menigheten) trenger en forkynnelse som gir oss kunnskap om hvordan vi som enkeltmennesker og fellesskap kan vandre verdig for Herren*⁴⁹ (DELK 2.12. 2000: 24).

Åndens kraft viser seg også i den ytre virkeligheten ved under og tegn. Tegn og under følger forkynnelsen og blir bevis på forkynnelsens innhold og virkelighet – Ånds og krafts bevis, 1. Kor 2,4. Tegn og under skal også minne om den dag da Gud skal oppreise hele skapningen. Det primære for Åndens gjerning er hele tiden gjenopprettelsen av mennesket i forhold til Gud (DELK 2.12.2000: 7).

Kan *tegn og under* her være omsorgshandlinger som kan følge forkynnelsen som bevis for dens innhold? Kan de *tegn og under som skal minne oss om Guds oppreisning av skapningen*, være tegn på Guds rikes nærhet her og nå – og defineres som diakonale handlinger. Guds rike - dimensjonen er viktig for kirken i dens møte med nedbrutte og lidende mennesker. Derfor kan vi snakke om et *allerede – ennå ikke* perspektiv på kirkens arbeid med å reise opp mennesker. På den måten gir Gud oss et glimt av det som en gang skal skje mellom Gud og menneskene. Dette avsnittet kan også relateres til kirkens tjenende identitet som viktig for kirkens forkynnelse. Den gir ordet troverdighet.

Et utdrag fra den samme uttalelsen er sentralt på annen måte. Her refereres det til Jesaja 61,1-3. Forkynnelsen gis her et viktig diakonalt aspekt. *Ånden satte Jesaja i stand til å forkynne et gledesbudskap for de arme, lege dem som har et knust hjerte, rope ut frihet for fanger og frigjøring for dem som har et knust hjerte.* Forkynnende tjeneste er *en særlig viktig oppgave overfor dem som har fått sine liv ødelagt* (DELK 2.12.2000: 2). Forkynnelse er en viktig dimensjon i det kristne fellesskapet, og den er diakonal i den grad den i et sjelesørgerisk perspektiv bringer Guds ord til den enkelte inn i deres liv.

⁴⁹ 1. Kol 1,10

I uttalelsen brukes dette bibelstedet til å understreke forkynnertjenesten som den tjenesten som er av størst betydning for mennesker i deres forhold til Gud. Jeg har valgt å tolke teksten med henblikk på diakonale aspekter ved forkynnelsen.

De nådegaver og tjenester som er de viktigste og beste, er de som i størst grad virkeliggjør kirkens oppdrag i verden, **forkynne omvendelse og syndenes forlatelse** i Jesu navn for alle folkeslag (DELK 2.12.2000:11).

Dette setter ord på kirkens forkynnende identitet. Utelater den diakonien og kirkens handlende dimensjon som en viktig del av kirkens tjeneste og oppdrag?

3.5.7 Konklusjon

Det har vært interessant å gå gjennom håndboken med fokus på diakonale og ekklesiologiske perspektiver i DELK.. I lys av DELKs formål og kirkens oppdrag generelt har jeg gjort meg noen tanker om det jeg har funnet. Noe av dette blir nærmere drøftet senere i oppgaven.

Når det gjelder diakonibegrepet brukes det i liten grad i dokumentene. Der det er benyttet virker det litt tilfeldig plassert, og ikke med et gjennomgående perspektiv. Det mangler en definisjon av begrepet i dokumentene, i tillegg til en avklaring av hva en diakonal tjeneste i DELK er eller skal være. Det er ikke en negativ innstilling til diakoni, men dokumentene gjenspeiler at dette er et område DELK ikke er veldig opptatt av. (Det må her understrekes at håndboken i liten grad reflekterer det diakonale arbeidet som finnes i DELKs menigheter).

Det har vært fint å oppdage at diakonitjenesten nevnes som en kirkelig tjeneste i DELKs grunnregler. Jeg savner imidlertid en iverksetting og nærmere definisjon av denne tjenesten i lokalmenighetene. Diakonitjenesten knyttes til en nådegavetenkning, men er lite knyttet opp mot DELKs sakramentforståelse i et tjenesteperspektiv.

Dette peker på en kirkeforståelse i DELK der Ord og sakramentene fremstår som de viktigste kjennetegnene på kirken. Tjenester knyttet til forvaltningen av nådemidlene vektlegges i fellesskapet. Diakonien mangler en tydelig forankring i DELKs struktur og i kirkens liv. Diakonien blir i stor grad ansett å være en del av de troendes liv og i mindre grad som en grunnleggende dimensjon ved det å være kirke.

4. Ryenberget menighet

Den 20. Juni i 1877 ble det første medlem skrevet inn i kirkeboka for ”Den evangelisk lutherske Frimenighet i Kristiania”. Menighet og skole i Oslo, ble etablert i løpet av 1879. I dag har menigheten tatt navnet *Ryenberget menighet* etter kirkens og skolens geografiske beliggenhet.

I forbindelse med Oslo menighetens 100 års jubileum i 1977 ble det laget et jubileumshefte. I heftet beskrives det en utvikling i menighetsarbeidet som skjedde på slutten av 1960 – og 70 tallet som jeg tror var viktig for DELK sentralt og lokalt. Det nye som kom inn i menighetslivet, til dels gjennom skolen, var en rekke aktiviteter og fellesskapsgrupper. Disse tilbudene kom som et behov for å *styrke det kristne fellesskapet og aktivisere de enkelte medlemmene* (Gjerpe 1977:19).⁵⁰ Aktiviteter og fokus på fellesskapet brakte en *ny dimensjon* inn i menigheten. Dette har også med det å gjøre at *den kristelige forkynnelsen og undervisningen stort sett hadde holdt fast ved deformer som etter hvert hadde festet seg* (Gjerpe 1977: 19).

Denne perioden var viktig for menigheten med tanke på en utvidet forståelse av hva en menighet skulle være. Utviklingen har fortsatt og det har ført til større åpenhet og bredere engasjement i DELKs menighet i Oslo, og i andre menigheter i kirkesamfunnet.

4.1 Det ”byggende arbeidet” i Ryenberget menighet

Problemstillingen jeg har valgt inneholder en dimensjon av praktisk tjeneste. Jeg har derfor valgt å presentere kort aktiviteter og tjenester og funksjoner som eksisterte i Ryenberget menighet fra 2004 – 2007. På den måten er det mulig å danne seg et bilde av menighetens praktiske ”*guds – tjenesteliv*” og de aktivitetene som er med å bygge fellesskap. Noen av aktivitetene forankres i en menighetsstruktur, mens andre tjenester og aktiviteter i stor grad baseres på frivillig engasjement og enkeltpersoners initiativ.

⁵⁰ Mange av disse tilbudene har sprunget ut av behovet for å styrke det kristne fellesskapet og aktivisere de enkelte medlemmene. Spredt bosetning, flere fritidstilbud og økt allmenn utdanning er blitt utfordringer for menigheten (DELK 1977:19).

4.1.1 Aktiviteter forankret i struktur og menighetens ledelse

Først og fremst er det presten og eldsterådets tjeneste som er synlig i strukturen og menighetens ledelse. Eldsterådet er en del av DELKs struktur og har som oppgave å lede menighetens virksomheter, og har et overordnet åndelig lære- og hyrdeansvar. Prestens sjelesorgsarbeid, og omsorg for syke og døende, besøkstjeneste og andre samtaler kommer også inn som et viktig forankret menighetsarbeid.

Menighetsutvalget fungerte frem til 2005, og var et forum hvor ledere for ulike virksomhetsområder i menigheten kom sammen for å drøfte arbeidets funksjon og utfordringer og ressurser. Dette utvalget var ment å bygge broer mellom de ulike virksomhetene og være et sted hvor eldsterådet kunne utfordre og innhente forslag til menighetens utvikling og drift.

Husmøtegruppene er fellesskapsgrupper som ble tidligere organisert i ulike kretser av ledelsen i menigheten. Det annonseres fremdeles møtested og tidspunkt for disse gruppene under kunngjøringer i søndagsmøtene. For tiden er det tre slike grupper i Oslo, og de består for en stor del av medlemmer fra 50 år+.

Prosjekt KEFAS som ble startet opp i 2005 med bakgrunn i spørsmålet: ”Hva skal en menighet være”? Prosjektgruppen har laget en visjon som er aktivt i bruk i menighetens arbeid. Gruppen har også vært opptatt av å se på utviklingsområder for menigheten med fokus på fellesskap, tjeneste og menighetsbyggende aktiviteter.⁵¹ Blant de tingene som har kommet ut av dette prosjektet er ”*Håndbok for søndagsmøter i Ryenberget menighet*”, som setter fokus på forkynnelse, sang, møteledelse og andre innslag i søndagsmøtene i Ryenberget kirke.⁵²

4.1.2 Aktiviteter som er rettet mot ulike aldersgrupper

Tradisjonelt har aktivitetene rettet mot barn og unge ofte skjedd i regi av skolen, og mye av ressurser og engasjement rettet mot denne gruppen har vært kanalisert dit. De siste årene har menigheten vektlagt at barna skal ha en mer tilrettelagt undervisning og en synlig og tydelig plass i menighetens fellesskap. Det har ført til et aktivt søndagsskolearbeid og familiemøter med en barnevennlig profil.

⁵¹ Prosjekt KEFAS – visjon og utviklingsområder fremover for Ryenberget menighet 12.03.06

⁵² Dette gjelder ikke for gudstjenestene.

Barne og ungdomsarbeidet har tilbud for barn/unge i ulike aldersgrupper, og her deltar barn og unge fra skolen og menigheten. En utfordring i arbeidet med denne gruppen er at menigheten ikke har vært flinke nok til å integrere barn og ungdom som møter opp her, i menighetslivet ellers. Det er ikke tilrettelagt for tjenesteområder eller oppgaver som de unge kan delta i. Musikk og sang er imidlertid områder hvor de unge bidrar på en fin måte i fellesskapet.

PUSH er et tilbud fra konfirmasjonsalder og oppover. Det finnes en *unge voksne gruppe* som først og fremst består av studenter og ungdom fra Oslo og tilflyttede studenter fra øvrige menigheter i DELK. Det arrangeres *barne - og ungdomsleire* om sommeren, og et *ungdomsstevne* i regi av hele kirkesamfunnet.

5`rn var et familierettet, sosialt tilbud åpent for alle. Felles middag, andakt og sang var faste innslag her. Barn og voksne kunne delta i ulike aktiviteter eller fortsette samtaler rundt bordene. Familiekor var en populær aktivitet. Koret deltok også med sang i noen av søndagsmøtene i menigheten. Det var stor oppslutning og deltagelse fra familier i skole og menighet (mellom 60 -120). Arbeidet stanset opp etter ca fire år da det ikke var mulig å finne ledere og medarbeidere som kunne fortsette å ta på seg denne tjenesten.

Eldresamvær har eksistert i flere år, og det er mange som kommer til disse tilstelningene. For tiden samles pensjonistene til lunsj, andakt og andre innslag en lørdag annenhver måned. Det arrangeres turer, og en leir for eldre på sommeren. De er ofte fellesarrangement med DELKs andre menigheter.

4.1.3 Aktiviteter som er rettet mot grupper/ enkeltmennesker utenfor menigheten

Det er i liten grad fokusert på tjenester og aktiviteter som retter søkelys mot enkeltmennesker og grupper i Ryenberget kirkes nærmiljø. Menigheten har en representant i *kvinnegruppen i KIA* (Kristent inter kulturelt arbeid). Videre er det flere som er engasjert i et bistandsarbeid rettet mot en skole i Latvia. Det eksisterer *misjonsgrupper* og det arrangeres julemesser og middager for å samle inn penger til misjonsarbeid. Ryenberget menighet har hatt ulike familier ute i misjonstjeneste de siste 10 årene. Det har skapt økt engasjement og gitt dette arbeidet inspirasjon. Arbeidet er imidlertid avhengig av enkeltmenneskers og gruppers engasjement, og er i liten grad forankret i menigheten som fellesskap. Mye av det utadrettete engasjementet som finnes hos den enkelte reflekteres derfor ikke i årsrapportene.

4.1.4 Sosiale tjenester

Flere i menigheten er flinke til å besøke eldre og syke, og det finnes en *besøktjeneste*. Noen har faste besøkere og får jevnlig besøk. Presten er ofte den som besøker de som etterspør det, og det er han som formidler nattverd i soknebud. Eldste og prest besøker alvorlig syke og døende hvis det er behov for det.

Det er *kirkeskyss tjeneste* i menigheten. Den organiseres av en frivillig leder. Personer som bor i geografisk nærhet til den som trenger skyss, oppfordres til å påta seg det praktiske ansvaret med denne tjenesten.

4.1.5 Andre oppgaver og tjenester

Tidligere har det vært flere kor i menigheten, men i dag er det ingen. I den perioden jeg har tatt for meg har det bare vært et *familiekor*. Imidlertid har det eksistert en forsangertjeneste for menighetens søndagssamlinger. Denne tjenesten er nå satt inn i fastere rammer, og gruppen har jevnlig øvelser.

En liten *bønnegruppe* har holdt trofast sammen i flere år og hatt regelmessige bønnesamlinger, med tilbud om forbønn. Det har vært vanskelig å få med flere i denne tjenesten. Gruppen har i år, startet med et "*åpen kirke*" tilbud. En annen bønnetjeneste knyttes opp mot skolen. Hver klasse på Ryenberget skole har en person i menigheten som ber for dem. Denne personen velger selv hvor mye kontakt den vil ha med klassen utover denne forbønnen. Flere av klassene er flinke til å involvere sine *forbedere* i klassens sosiale liv.

4.1.6 Oppsummering av aktiviteter og virksomhetsområder i Ryenberget menighet

Jeg vet ikke om det var et dekkende uttrykk å bruke "det byggende menighetsarbeid i Ryenberget menighet" som overskrift på denne siste delen. Det jeg har referert til her av aktiviteter og fellesskap inneholder i liten grad noe om arbeidets innhold og rekkevidde. Min drøfting vil i større grad trekke frem sider ved arbeidet som er byggende for menigheten på ulike måter.

Ser en helhetlig på de samlede aktiviteter og tjenester sier de mer om hva slags type arbeid menigheten har, og hvem det er rettet mot. Barn og unge og de eldre i menigheten har flere tilbud de kan benytte seg av. Åpne og sosiale tilbud på tvers av alder og generasjoner slik som 5^{rn}, eksisterer ikke lenger. Det er få aktiviteter som henvender seg til enslige eller mennesker med spesielle behov knyttet til utfordringer i eget liv. Det finnes ingen sjelssorgstjeneste

(utover det presten kan tilby) eller grupper for samtale om tro og liv. Det er i liten grad fokusert på aktiviteter som aktivt innbyr mennesker i nærmiljøet til kirken og fellesskapet.

Kapittel 5: Drøfting og konklusjon

1. Innledning

Det er flere elementer i DELKs historie, pietistiske røtter og tradisjoner som kan inspirere menighetene til å styrke og forankre en diakonal omsorgstjeneste. Det er også mye i kirkesamfunnets teologi og en luthersk ekklesiologi som utfordrer til å tenke diakoni som en del av kirkens arbeid. Allikevel har ikke det diakonale arbeidet i DELK en tydelig forankring i menighetsfellesskapene eller i DELKs struktur. Jeg tror det kan være en sammenheng mellom den kirkeforståelse kirkesamfunnet har, og det fellesskap og de tjenester som eksisterer i menighetene. I lys av dette vil jeg trekke frem noen av de sterke og svake sider, utfordringer og muligheter jeg ser DELK har, i forhold til å etablere en tydeligere diakonal tjeneste og engasjement.

Fokuset i denne drøftingsdelen er for det første å se *menighetsfellesskapets betydning* for kirkens oppdrag i et diakonalt tjenesteperspektiv. En større bevissthet og helhetstenkning rundt de tjenester og aktiviteter som finner sted i fellesskapene kan føre til et menighetsliv som i større grad gjenspeiler dette oppdraget.

DELK må ta stilling til i hvilken grad diakonien er en dimensjon ved det å være kirke, og hvordan dette i tilfelle skal tydeliggjøres. Det kan få konsekvenser for utviklingen av menighetsarbeidet, stille krav til den forkynnende dimensjonen i menigheten, og føre til tilpasninger i måten kirkesamfunnet organiseres og ledes på. For meg ser det ut som det i kirkesamfunnets struktur ligger noen utfordringer som det er viktig å være klar over.

Diakoniens utfordringer i strukturen er det således nødvendig å belyse.

Den siste delen vil fokusere på *diakoniens rolle i det menighetsbyggende arbeidet*. DELK har i sitt formål utalt at det byggende menighetsarbeidet er et virkemiddel i utbredelsen av evangeliet. Det bør tydeliggjøres hva dette arbeidet er og skal være. Diakoni forstått som kirkens tjeneste og en del av kirkens oppdrag er et viktig element når fellesskap skal bygges. Det kan tyde på at dette er en underdimensjonert side i DELK, siden dette ikke er tydelig definert i grunnregler og grunnlagsdokumentene. Det betyr igjen at det kan åpne seg mange muligheter for et styrket og utviklende menighetsfellesskap ved å definere tydelig hva en diakontjeneste i DELKs menigheter skal/kan være.

2. Menighetsfellesskapets betydning

2.1 Et fellesskap som delte både det daglige brød og Guds ord

I et historisk perspektiv ser en at ”*trangen til å bevare den rene lære*” har vært drivkraften for mange av de valgene som er gjort og de handlingene som er utført i DELK. Kirkesamfunnet ble dannet for å opprettholde en kristen opplæring i skolen og for å bevare en forkynnelse som skulle lede til ”*et liv i erkjennelse av synden og tro til Kristus*”. Dette ble viktige oppgaver for menighetene – og er det fortsatt i dag.

Flere av menighetene i kirkesamfunnet - i den første tiden - levde i et fellesskap der de stod hverandre nær, både sosialt og åndelig. Samlingene om Guds ord var et viktig og prioritert område i fellesskapet. Vennene kom sammen til gudstjenester, oppbyggelsesmøter og samlet seg i mindre husfellesskap til bønn, lesning og sang.

I tillegg var hverdagslivet og dets utfordringer noe de var sammen om, særlig i de første ti - årene kirkesamfunnets historie. Mange av medlemmene søkte sin trygghet i samfunnet med Gud og med vennene. *Det hele var et fellesskap der de delte både det daglige brød og Guds ord med hverandre. Det var dette fellesskapet de frikirkelig ønsket å videreføre i sitt kirkesamfunn* (Gjerpe 1978: 159). Et eksempel på denne tilliten til fellesskapet var den gamle haugianske tradisjonen at man lot være å forsikre sine eiendeler, men stolte fullt og fast på ”*Guds forsyn*” om en ulykke skulle skje⁵³ (Gjerpe 1978: 166).

Kirkesamfunnets medlemmer hadde også omsorg for de som sto utenfor deres egen krets. De hjalp fattige og foreldreløse barn, og kunne bidra med materiell hjelp til de som trengte det.

Det åndelige og sosiale fellesskapet har vært et kjennetegn på menighetene i DELK. Det er av betydning at familier gjennom flere generasjoner har vært aktive medlemmer i kirkesamfunnet og på den måten har preget samholdet og fellesskapene.⁵⁴ Familiebåndene har

⁵³ Vennene trådte til når det var nødvendig. Dette ble prinsipielt slått fast av menighetskomiteen i 1886: ”Ble omhandlet vår tro angående brannlidde som ikke har sine hus assurerte, enstemmig besluttet at vi etter kjærlighetens plikt var skyldig at hjelpe vår neste”. Dette kunne skje i praksis både ved innsamling, tilskudd fra de enkelte menigheter og støtte fra felleskassa. (Gjerpe 1978: 166)

⁵⁴ Tidligere var det vanlig å finne en ektefelle innenfor kirkesamfunnet. Det har bidratt til at mange av medlemmene er knyttet til hverandre gjennom familierelasjoner og slektsbånd. Derfor har menighetsfellesskapet hatt sterke innslag av å være familiesamlinger hvor øvrige medlemmer er blitt inkludert. Nye medlemmer ble i hovedsak rekruttert ved ”egne barn”.

på mange måter vært en styrke for menigheten, men kan også ha bidratt til at kirkesamfunnet har blitt for innadrettet i forhold til å utvikle og utvide menighetsfellesskapet.

Det er imidlertid mange samfunnsmessige endringer, særlig i form av demografi og sekulariseringsprosesser, som utfordrer denne siden ved menighetsfellesskapene. Dagens generasjon unge i menighetene hører til en postmoderne tid, og vektlegger ikke i like stor grad den trofasthet og de tradisjoner som tidligere generasjoner har gjort. Det er vanlig å velge livsledsagere utenfor menighetsfellesskapet, og det er like naturlig å velge sin menighetstilhørighet andre steder. Slik sett fungerer ikke lenger menighetsfellesskapet som en utvidet ”familiesammenkomst”. Uten tilvekst av medlemmer utover ”egne barn”, vil medlemstallet i DELK synke betydelig de kommende årene.

Menigheten må dermed ”bygges” på et noe annet grunnlag, og det krever at man reflekterer over og mener noe om menighetsfellesskapets betydning og funksjon. Kirkesamfunnet bør utfordre sine medlemmer og ledelse på hvordan ”*denne sosiale arven*” kan ivaretas og fornyes og blir virksom på en ny måte. Hvordan kan vi bevare en helhetlig, og utadrettet omsorg som et kjennetegn på fellesskapene i DELK?

Kirkesamfunnet er mer åpent enn for noen få ti - år siden, og har endret sin noe lukkede profil. En medvirkende årsak til dette kan være at skolene i dag fremstår som et godt pedagogisk kristent skoletilbud, og har hatt en stor tilvekst av elver som ikke har sin bakgrunn i DELK.⁵⁵ Denne tilveksten i skolene har ikke ført til en tilsvarende vekst i menighetene.

2.2 ”Arven fra fedrene”

For DELK har røttene, tradisjonene og ikke minst den *åndelige arven* vært viktige – og er det fortsatt i dag. Samtidig er det tydelig at kirkesamfunnet i møte med vår tids tenkning og kirkens betydning i samfunnet generelt, står overfor mange utfordringer. Ikke minst i forhold til og fortsatt å være tro mot en arv og samtidig være en kirke som kommuniserer og møter mennesker i en postmoderne kultur.

Hvordan påvirker *arven* DELKs måte å være kirke på i dag? Hva kjennetegner våre menighetsfellesskap og de aktiviteter og tjenester som er der? Hvordan kommer den

⁵⁵ Flere av DELK – skolene har i dag ventelister.

misjonerende og omsorgsrettede tjenesten til uttrykk i DELKs menigheter? Hvilken rekkevidde har disse tjenestene?

Det er først og fremst Guds ord som regnes som arven fra fedrene. En skulle ”søke å holde fast ved ordet og bringe det videre”. Det er like aktuelt i dag som for 30 år siden å stille spørsmålet om hvordan arven fra fedrene skal forvaltes. I etterordet i ”Fedrearv og barnefostring” blir følgende spørsmål stilt: *Er det for eksempel mest maktpåliggende at flest mulig av normer og standpunkter blir som de var (i 1870)? Eller skal arven – etter det lys Herren til enhver tid gir – investeres i et aktivt kristenliv i vår samtids livssituasjon* (Gjerpe 1978: 286)?

De fleste vil nok si ja til det siste spørsmålet. Det har imidlertid vært en tendens til, at man har tatt hensyn til ”tidligere praksis” for å bevare et samhold i menigheten. Hvis dette er riktig, står man i fare for å signalisere at det å bevare egenart er viktigere enn det å være en kirke som utvikler fellesskap, vokser og er levende.

I dagens kirkelandskap utfordres DELK på noen av sine teologiske synspunkter som regnes for å være konservative i mange sammenhenger. En økumenisk kirketenkning og brytninger innenfor Dnk er med på å forsterke dette. Det kan føre til at det i enda større grad blir viktig å hegne om ”arven fra fedrene.” For DELK er det nødvendig å være bevisst på hva ved arven det er viktig å holde fast ved og hva vi bør gi slipp på for å være en kirke i vår tid.

2.3 Å være og å gjøre – to sider ved det å være kirke

DELKs formål er å være en menighet som: ”[...]ønsker å være menighet på den grunnvoll som er lagt – Herren Jesus Kristus selv[...]og vil som menighet være med å utbre evangeliet [...]”. Med utgangspunkt i dette formålet er det interessant å se på spørsmålet som er stilt i avsnittet om ”Arven fra fedrene”. Er vi mer opptatt av å bevare den *rene lære* enn å investere *arven* i et aktivt kristenliv i vår egen tid? Er vi mer opptatt av vår grunnvoll, enn av utbredelsen av evangeliet? Hvis det er slik, er vi da tro mot den arv og det oppdrag vi som kirke har fått? Det går selvfølgelig ikke an å sette et skarpt enten - eller - perspektiv på disse spørsmålene, det er mer spørsmål om hvor fokuset er. Det er imidlertid avgjørende for menighetens ”*guds – tjenestefellesskap*” at DELK er bevisst sitt ansvar og sitt oppdrag som kirke.

HS i DELK har de siste årene investert mye arbeid og tid for å ivareta og dokumentere kirkesamfunnets egenart. Det har vært utarbeidet en egen salmebok. Arbeidet med å lage DELKs håndbok og å lage en organisasjons - og ledelsesstruktur i DELK har vært en nødvendig og ressurskrevende prosess. Mye av menighetsledernes tid og arbeid gått med til dette. Det har ikke i like stor grad vært utarbeidet dokumenter og planer som beskriver hvordan menighetene skal drives og utvikles.

De offentlige skolereformene ført til at menighetene har styrket og tilført ressurser til å forbedre og tilpasse skolene i forhold til de offentliges krav. Her har man også lagt inn et betydelig arbeid med å tilpasse læreplaner etter behov og ønske fra lærere, elever og foreldre. Det har fra menighetens side også vært jobbet med et eget kristendomsverk til bruk i DELKs skoler.

Dette har vært gode og nødvendige prosjekter som har vært med å bevare egenart og utvikle kirkesamfunnets skoledrift. Gjennom denne tiden er det også blitt tydelig hvilket viktig arbeid DELK gjør i sine skoler. DELK er tydelig i sitt formål på at skolen er et virkemiddel i utbredelsen av evangeliet. Slik sett er skoledriften et tydelig diakonalt arbeid forankret i menighetens fellesskap, der kristen undervisning og diakonal omsorg og misjon i skolehverdagen understrekes.

Mitt anliggende i denne sammenheng er at vi i like tydelig grad må sette fokus på å styrke menighetsfellesskapene våre. Hvert enkelt lem er unik i legemetanken om fellesskapets betydning for misjon og tjeneste. Arbeidet med å bevare egenart og ståsted må derfor reflekteres videre i en praksis for menighetens byggende arbeid. Menighetsarbeidet må reflektere utsagnet om at *”kirken er både å være og å gjøre.”*

2.4 Et tjenende og misjonerende fellesskap?

DELK ønsker å være en menighet som bygger på Herren Jesus Kristus, og ser han som menighetens grunnlegger og oppholder. DELK har som formål å utbre evangeliet og har mottatt dette oppdraget som et hellig, utvalgt og utrustet folk.

Tradisjonelt har DELK hatt medlemmer som i stor trofasthet og av plikt har møtt til gudstjenester og oppbyggelsesmøter. De fleste i menighetene går til nattverd når det er tilbud om det i gudstjenesten.. Det betyr at det er et en stor *menighetskjerne*, eller en stor gruppe

som utgjør *gudstjenestefellesskapet* i menigheten. Dette kan sees på som en styrke og et godt grunnlag for diakoni og annen menighetstjeneste.

Dette bildet har endret seg noe de senere årene. I dag er det bl. a flere som bare kommer til kirken, når de ønsker en kirkelig handling i form av dåp, konfirmasjon, vielse eller gravferd.

Det er stadig færre som bidrar til virksomheten i menigheten i form av en tjeneste. Dette får igjen konsekvenser for arbeid rettet mot fellesskapet og det utadrettede arbeidet mot andre grupper og enkeltmennesker. Det utfordrer oss som menighet til å lage fellesskap som i større grad inviterer mennesker som ikke er en del av den menighetskjernen, og som evner å inkludere dem i menighetsfellesskapet.

I Prosjekt KEFAS i Ryenberget menighet har man sagt noe om at man vil gjøre noe med nettopp dette. Det fremkommer i visjonen til Ryenberget menighet; *I Jesus- for hverandre – ut i verden*, at det er et slikt fellesskap vi ønsker å være. Det mangler imidlertid en konkretisering av hvordan dette skal gjøres, og en forankring i enkeltmedlemmers og fellesskapets bevissthet om at vi vil være en tjenende og misjonerende menighet.

Å bygge menighet handler om å styrke de troendes liv, oppmuntre til tjeneste og gi den enkeltes liv og tro oppmerksomhet og betydning. Vi trenger et tjenestefellesskap der alle kan bidra som den de er. Det er med på i å gi fellesskapet identitet og rom for mangfold i menighetens ”*guds – tjeneste – liv*”, innad i menigheten og ut i lokalsamfunnet.

3. Diakoniens utfordringer i strukturen

3.1 DELKs styringsstruktur

Luthers kirkesyn viser til kirken som en åndelig (skjult) fellesskap, og samtidig til kirken som et sted der Gud virker gjennom ”*Ordet, preken og sakramenter*”. Det allmenne prestedømme er alle døptes rett og plikt til å ta et medansvar for menighetens organisering og dens oppgaver. I en luthersk sammenheng gis menighetene stor frihet og myndighet til å *administrere evangeliet* og til å etablere en ledelse og struktur i menighetene. Det er menighetene som kaller og gir myndighet til de personer som er nødvendige og egnede til å ivareta menighetens oppgaver. Presteembetet er en betrodd tjeneste, overdradd av menigheten selv (Astås 2002: 141).

DELK er tro mot en luthersk tradisjon der medlemmer kalles til tjeneste i menigheten. I Grunnreglenes punkt 2 i § 6 sies det:

Menigheten velger selv blant sine medlemmer de personer som skal ta seg av kirkelige praktiske oppgaver, herunder eldste, personer til diakontjeneste, skolestyrerepresentanter og delegater til årsmøte (DELK 2005:7).

Prester kalles ved valg og ansettes til tjeneste i kirkesamfunnet som helhet, men har særlig ansvar for enkelte menigheter. Det stilles ingen krav om presteutdannelse eller teologisk utdannelse for å utøve prestedtjeneste. Presteordinasjonen på dette grunnlaget, og eldstetjenesteordningen, understreker DELK som en lekmannsbevegelse og frikirkesamfunn.⁵⁶ Årsmøtet er kirkesamfunnets øverste organ, men velger altså ikke representanter til hovedstyret.

Andre tjenester og oppgaver i de lokale menighetene er det eldsterådet (eldste og prest) som kaller og utfordrer til. Noen lokale menighetsråd finnes pr i dag ikke, selv om det har vært forsøkt tilsvarende ordninger. I Ryenberget er et slikt menighetsråd blitt definert som nødvendig, men det er ikke iverksatt. I praksis er eldsterådets kapasitet begrenset. Det fører til at mange av de tjenester som kommer i gang, er et resultat av enkeltmenneskers og gruppers initiativ for å imøtekomme behov en ser. Det kan være medmenneskers behov for omsorg eller praktiske oppgaver i det kirkelige arbeidet.

Utfordringen i denne styringsstrukturen er at de som i stor grad tar beslutninger (prester og eldste) gjennom hovedstyre og eldsteråd i liten grad er representative for bredden i menighetens medlemsmasse. Det er gjerne menn, flertallet er mellom 40 -60 år, som tar beslutninger. De er ikke så mange og har et stort arbeidspress – ikke minst administrativt i forhold til menighet og skole og hovedstyret. Det kan også i denne sammenhengen diskuteres om alle nådegavene i menigheten blir ivare tatt ved en slik styringsstruktur.

I CA VII vektlegges det at det er opp til den enkelte kirke å legge til rette for ordninger som ivaretar kirkens oppdrag. Disse ordningene må også revurderes, slik at de gjenspeiler en kirke som er tro mot sitt oppdrag i møte med de menneskene og det samfunnet de skal være kirke for. Dette utfordrer også DELK til å finne ordninger som tjener kirkesamfunnet, slik at den

⁵⁶ Det er i dag flere av prestene i kirkesamfunnet som har en teologisk utdannelse.

kan fungere som *en tjenende og misjonerende kirke, og være forankret i Guds ord, dåp og nattverd* (KM 8.2/04: 16). I forhold til DELK som kirkesamfunn er det særlig den tjenende dimensjonen det må legges bedre til rette for. I gjennomgangen av DELKs håndbok har jeg funnet lite som sier noe om det kristne fellesskapet – eller noe om det liv og den tjeneste som eksisterer i DELKs menigheter. Det kan gjenspeile at dette er en side ved kirkesamfunnet som ikke er vektlagt stor betydning, i hvert fall ikke i en strukturell og konstituerende betydning.

3.2 Prestetjenesten

Presten i Ryenberget menighet har ansvar for alle samtaler og gudstjenester/seremonier ved kirkelige handlinger. I tillegg tar han i mot mennesker til sjelesorgssamtaler.

Konfirmantarbeidet ledes av presten, og ansvaret for å planlegge å gjennomføre gudstjenesten lokalt eller i andre DELK menigheter er hans. I tillegg hører det å besøke syke og døende, eldre og ensomme, og soknebud med til prestatjenesten.

Inspirasjonssamling for forkynnere og bibelundervisning hører til prestens ansvar. I tillegg har han konkrete oppgaver i forhold til skolen, og sitter som en av menighetens representanter i det lokale skolestyret. Presten bærer dermed et stort og bredt ansvar for både kirkelige handlinger, administrasjon av menigheten, skolen og oppfølging av de enkelte menighetsmedlemmer.

Prestens ulike tjenester kan defineres å være en del av menighetens struktur fordi prestatjenesten er en del av embetet, og dermed en tjeneste som konstituerer kirken (CAV).

I DELK knyttes mye av omsorgstjenesten og undervisningen og til prestatjenesten i en luthersk tradisjon. Prestens funksjon og rolle er tydelig i og med at han (ofte) er den eneste som er ansatt i menigheten. Presten har et hyrdeansvar som knytter ham til et konkret menighetsfellesskap, noe som i praksis ofte er to eller flere lokal menigheter. De tjenester som knytter seg til omsorg, besøk og sjelesorg, samtaler og undervisning blir derfor i stor grad rettet mot menighetens medlemmer.

Det diakonale arbeidets rekkevidde og omfang begrenses derfor av at presten både har det forkynnende og diakonale ansvaret i menigheten, og den tid han har til rådighet. En konsekvens av dette er at menighetens utadrettede diakonale arbeid, som møter nød, lidelser og medmenneskers behov, er ofte forutsetter et individuelt engasjement som ikke forankres i det kirkelige fellesskapet.

3.3 Lekfolks allmenne diakoni

Luther påpeker et kall til tjeneste for alle i fellesskapet. Som fellesskap skal DELK være *et folk på vandring med Kristus, i lydighet mot Guds ord og kjærlighet til medmennesker*. Derfor er det viktig at menighetens medlemmer involveres i omsorgtjeneste og undervisning. Det vil være med å prege fellesskapet og vil dermed få konsekvenser for hva diakoni og kristen tjeneste er, ikke minst for hvordan den kan fungere praktisk.

Selv om presten har mye av ansvaret for forkynnelse og diakonal tjeneste, er det flere aspekter ved menigheten fellesskap som peker på et allment diakonalt engasjement.⁵⁷ Det eksisterer bl. a. en *besøkstjeneste* som frivillige har ansvaret for å organisere. Besøkene er i stor grad rettet mot eldre og ensomme som i ulik grad deltar i fellesskapets søndagsmøter og andre aktiviteter. Presten benytter seg i noen grad av dette nettverket av besøkere.

Kirke – skyss tjenesten er et frivillig arbeid og retter seg mot de som ikke kan komme til søndagsmøtene ved egen hjelp. *Kirkekaffe* er et positivt tiltak som betyr mye for fellesskapet. Det er blitt en fin forlengelse av søndagsmøtene, og skaper relasjoner og mulighet for samtale på tvers av alder og generasjoner. Å bidra til kirkekaffe arrangementet på ulike måter har en lav terskel, og er derfor en tjeneste som kan utføres av mange.

Disse tjenestene og mye av det fellesskapsbyggende arbeidet er i Ryenberget menighet forankret i et frivillig initiativ og engasjement, som et resultat av den *allmenne diakonien*.⁵⁸

For å forankre et diakonalt arbeid i menigheten på en tydeligere måte, er det nødvendig med et organisert diakoniutvalg, en person i diakontjeneste, eller et menighetsutvalg som kunne både planlegge og organisere arbeidet. Dette vil flytte ansvaret for mange av tjenestene og virksomhetene til menigheten som helhet og ikke knytte det i like stor grad til enkeltmennesker.

Også denne diakoni er avhengig av frivillige medarbeidere og engasjerte mennesker. Men det krever noe mer enn den enkeltes fantasi og engasjement – *det er menigheten og det organiserte fellesskap som sammen gjør en innsats* (Diakoni et annerledes språk 2001: 8).

⁵⁷ Kjell Nordstokke bruker begrepet den *alminnelige diakoni* i sin bok ”Det dyrebare mennesket.” Kirkemøtet bruker uttrykket det *allmenne diakonatet* i sin utredning om ”Diakonal tjeneste i Dnk med hovedvekt på diakontjenesten og embetstjenesten (KM 8./04).

⁵⁸ Alle skal i kraft av sin dåp og tro, og som medlem i et menighetsfellesskap vise medmennesker omsorg og empati. (Diakoni et annerledes språk)

Når menigheten engasjerer seg som fellesskap, er det lettere å mobilisere til engasjement, og det styrker muligheten for et godt resultat.

3.4 Den organiserte menighetsdiakonien – personer til diakontjeneste

I ” *Håndbok for DELK* ” er det gitt rom for at de enkelte menighetene kan kalle personer til diakontjeneste ved skriftlige valg. Det kan tolkes som en oppfordring til en kirkelig praktisk oppgave, i form av diakoni, som er forankret i kirkesamfunnets grunnregler (konstitusjon) på lik linje med prest og - eldstetjenesten. Ligger det i dette en åpning for en strukturell forankret diakontjeneste, eller en *organisert menighetsdiakoni*?

Ved en forespørsel til ledere i noen av DELKs menigheter, virker det ikke som om valg av personer til diakontjeneste blir gjennomført i stor grad. Det sier noe om vektleggingen av denne tjenesten som en del av menighetsarbeidet i DELK. Slik jeg ser det er det, er det HS oppgave å tydeliggjøre viktigheten av at en slik tjeneste settes i funksjon. På den måten kunne noe av det diakonale arbeidet som den allmenne diakonien ivaretar forankres i menighetsfellesskapet og i DELKs struktur. Det er gjort rede for at kirkesamfunnet kan ha kvinner og menn i en diakontjeneste.⁵⁹ En nærmere redegjørelse for denne diakontjenesten finnes ikke i håndboken. Det sies ingenting om tjenestens omfang, forankring i strukturen, arbeidsoppgaver eller varighet. Den nevner heller ikke om det kreves noen kvalifikasjoner for denne type tjeneste.

3.5 Kvinners tjeneste i DELK

Menighetens fellesskap består av ulike mennesker. *Gud har skapt menneskene i sitt bilde for at de skal tilbe, ære og tjene ham* Nådegavene som er gitt til hver enkelt for å styrke og skape enhet i fellesskapet ”*er alle kristnes gudgitte utrustning til tjeneste som Kristi kropp.*” I hvilken grad kommer dette mangfoldet til uttrykk i fellesskapets ”*guds – tjeneste*”? Paulus bilde av menigheten som et legeme illustrerer nettopp det samspillet og de relasjoner som finnes i menigheten og kirkens liv. Og det understreker det enkelte individs betydning i fellesskapet.

⁵⁹ Grunnlagsdokumentet om kvinners og menns tjeneste i menigheten 5.nov 1993, og 24/11- 2007.

I NT finner vi ikke en spesiell fordeling av nådegavene til kvinner og menn. Paulus fremholder at hver enkelt har noe å gi når de kristne kommer sammen. Ved å bruke *søsken*,⁶⁰ peker han på at dette gjelder både kvinner og menn.⁶¹ Guds ordning for menigheten kommer til uttrykk i samspillet mellom nådegavene gitt til kvinner og menn. Det finnes en rekke eksempler på at også kvinner hadde ledende og betrodde stillinger i menigheten i urkirken. Ikke minst hadde de en viktig rolle i tjeneste med og for evangeliet (DELK 2007: 3 og 4). Ifølge paulinsk litteratur er kvinnene religiøst sett likestilte med mannen, noe som var med å styrke hennes stilling i det sosiale livet (Foss 1992).

Tradisjonelt har kvinnene ikke hatt ledende verv i menighetene i DELK (Jfr. 3.4 s50). Gjerpe fremstiller kvinnenens arbeid som viktig i menighetens første tid, men setter også lys på begrensninger for kvinners tjeneste i menigheten.⁶² Kvinners tjeneste har i stor grad vært *usynlige* i strukturen, men har vært viktig for menighetens fellesskap. Dette henger igjen sammen med ordets tjeneste som den viktige og grunnleggende tjenesten i menigheten, og vektleggingen av det åndelige livets betydning fremfor den sosiale dimensjonen, (som ivaretar omsorg og fellesskap).

Det har flere ganger de siste årene vært behov for å reflektere over og drøfte kvinners tjeneste i kirkesamfunnet. HS er blitt utfordret på å tydeliggjøre og konkretisere hvilke tjenester kvinner kan ha i DELK. ”Grunnlagsdokumentet om kvinners og menns tjeneste” fra 2007, konkluderer med at prest – og eldstetjenesten i DELK bare kan innehas av menn.

Det er en utfordring for det diakonale arbeidet at kvinnene som står for en stor del av omsorgs- og fellesskapsarbeidet i menigheten ikke har ”en stemme” inn i de ledende organene i kirkesamfunnet. På den måten blir ”kvinnenens arbeid” i liten grad forankret. Dessuten blir det mer krevende å ha en grunnleggende, overordnet og helhetlig vurdering av menighetens tjenester og aktiviteter når de som utfører tjenestene i liten grad er involvert i menighetenes og

⁶⁰ NT 05

⁶¹ 1. Kor 14, 26.

⁶² En lang rekke menn og kvinner hadde sitt virke i frimenigheten gjennom de første tiårene (Gjerpe 1978: 125).

Kvinnene ble aldri valgt til noen viktige verv i frimenigheten. De fleste av dem gjorde en gjerning i det stille, men noen trådte åpent frem når vennene var samlet. De holdt bønn under oppbyggelser, noen få holdt taler (Gjerpe 1978: 140).

kirkesamfunnets organisering og ledelse. Det mangler en kanal for kvinner til å påvirke menighetslivet med sine verdier, interesser og behov på et overordnet plan. Det får betydning for DELKs kirkeforståelse, der omsorgsarbeidet og sosiale tjenester ikke vektlegges som en viktig del av kirkens vesen, hverken i dokumenter eller i det praktiske menighetsliv.

DELKs grunnregler åpner for kvinners tjeneste i mange av virksomhetene i menigheten, også en diakonal tjeneste. Jeg tror en organisert diakontjeneste i menighetene kan være med å forankre dette arbeidet. Den/de som får ansvaret for organiseringen av menighetens diakoni, bør være en del av menighetens ledelse. Dette vil gi kvinner mulighet for også å være med lede og organisere menighetsarbeidet. Det bør etableres mer demokratiske strukturer, f. eks et menighetsråd som kan bestå/ ledes av kvinner og menn. På den måten vil en lederstruktur i større grad representere menighetens medlemmer. Dessuten vil det skape en helhetlig sammenheng mellom organisering og ledelse og det aktive og tjenende medlemmene, menn og kvinner.

Flere av de sakene som i dag avgjøres i HS, har ingen tilknytning til læremessige spørsmål. HS bør i større grad utfordres på å konsultere kvinner og invitere kvinner til å si sine meninger. Det bør i større grad åpnes for at kvinner kan delta i diskusjoner knyttet til spørsmål om menighetenes ulike virksomhetsområder.

3.6 Skoledrift

Gjennom skoledrift har menighetene tatt på seg en oppgave og et ansvar for trosopplæring og utdanning av barn og unge. På en måte er det et fellesskap litt på siden av menighetens liv. De er også juridisk organisert som to ulike enheter. Dermed har skole og menighet skilt lag i noen grad.

Dette er noe av grunnen til at det i de senere årene, både fra menigheten og skolens side, vært arbeidet med styrke båndene seg i mellom. Særlig har man gjennom sang og musikk, forkynnelse og barne, familie og ungdomsarbeid samarbeidet og delt ressurser. Menigheten inviteres flere ganger i året til å delta i skolens sosiale arrangementer. Dermed skaper møteplasser mellom mennesker i kirken, skolen og nærmiljøet.

Fremdeles sees skoledriften i DELK som et misjonsarbeid, og som en del av menighetens dåpsopplæring. Det er et perspektiv DELK fortsatt ønsker å ha. Det krever at en stadig reflekterer over menighetens rolle som fundament for denne virksomheten. Skolen gir også

mye inspirasjon tilbake til menighetsfellesskapet. Sett under ett er skole og menighet en spennende arena for diakonal tjeneste og diakonalt arbeid.

4. Diakoniens rolle i det menighetsbyggende arbeidet

Å forstå kirken og dens liv og tjeneste ut i fra det oppdraget den som helhet har fått av sin Herre, kan bære frukter også i den konkrete menighets liv (Sannes 2004:46).

Dette sitatet berører flere av de punktene jeg har skrevet noe om over, kirkens oppdrag, struktur og ikke minst forståelse av hva kirken er i form av menighetsfellesskapets betydning. Denne siste delen skal ta utgangspunkt i ”*det oppdraget den som helhet har fått*” og ”*den konkrete menighets liv*”. Når sammenhengen mellom forkynnelse og diakoni i fellesskapet skal drøftes, vil også elementer av ”*bære frukter*” komme frem.

4.1 Den diakonale dimensjonen i DELKs menighetsbyggende arbeid

DELK har sitt formål gitt uttrykk for fire virksomheter for sitt arbeid for evangeliet. Forkynnelse, byggende menighetsarbeid, skolevirksomhet og misjon. Slik jeg ser det er byggende menighetsarbeid det som er minst konkretisert og definert i DELKs håndbok.

Samtidig er det dette virksomhetsområdet som skal utruste og utfordre menigheten medlemmer til tjeneste innad i menigheten og utad i sitt nærmiljø. Misjonsarbeidet er i stor grad knyttet til engasjement og støtte for ytre misjon, mens forkynnelsen ofte overlates til prest, eldste og andre forespurte forkynnere. Skoledriften har elementer av alle disse virksomhetene i seg, men er også en selvstendig enhet, litt på siden av menighetsarbeidet.

Det byggende arbeidet i menigheten kan kjennetegnes ved at det har en innadrettet og en utadrettet side. Den utadrettede siden har et misjonerende virke, og handler om å nå mennesker med evangeliet, og innlemme dem i fellesskapet. Et utadrettet arbeid kan også være å møte nød og menneskers behov for omsorg i kirkens nærmiljø, på vegne av kirken engasjere seg i miljøspørsmål, menneskeverd og kamp for rettferdighet lokalt og globalt.

Det mer innadrettet byggende arbeidet handler om å knytte mennesker nærmere til Kristus. Den har fokus på å styrke enheten og samholdet i form av et *for hverandre* perspektiv (Løberg2004:122). Når diakonien slik jeg har beskrevet den tidligere, også har byggende, omsorgsrettet og legende aspekter i seg, er det ikke vanskelig å se at diakonien har en viktig funksjon i det byggende menighetsarbeidet.

Husmøtegruppene i Ryenberget menighet, og familierettet arbeid som 5`rn er gode eksempler på dette. De fungerer som små fellesskap i det store fellesskapet, og er ment å skape tilhørighet og styrke det åndelige fellesskapet. Deltageles i et slikt fellesskap er både byggende i forhold til egen tro og liv, skaper relasjoner og kan fungere som et omsorgsfellesskap. På den måten skapes det også verdifulle sosiale fellesskap. Utfordringene for disse fellesskapene, og bibelgruppefellesskapene generelt er å være inviterende overfor andre. Ønskelig hadde det også vært om noe av den åndelig og sosial dimensjonen i gruppen ble videreført inn i menighetsfellesskapet som helhet.

5`rn er også et eksempel på et byggende arbeid med diakonale dimensjoner. Først og fremst var det et arbeid som skapte relasjoner mellom kirke, skole og nærmiljø. Det hadde dermed en større rekkevidde enn noe av det andre arbeidet i menigheten. Dessuten var det med på å bygge broer mellom generasjoner. Det var et åpent tilbud hvor både unge eldre, enslige og familier valgte å komme. Et tjenestefellesskap ble bygget av de frivillige medarbeiderne som deltok. Slik sett skapte 5`rn en arena for å bli sett både for dem som kom, og for dem som gjorde en tjeneste.

4.2 Diakoni – en definert del av det menighetsbyggende arbeidet i DELK?

I kapittel 4 har jeg trukket frem diakonibegrepet brukt i ulike sammenhenger i DELKs håndbok. Jeg har også nevnt andre ord og begrep som beskriver byggende diakonalt arbeid. Diakonibegrepet blir brukt i disse dokumentene, men er ikke definert. Det gjør at det i stor grad blir min diakoniforståelse som reflekteres, og ikke kirkesamfunnets. Jeg har støttet meg til sammenhengen ordet blir brukt i denne drøftingen for å antyde noen mulige tolkninger av en diakonidefinisjon i DELK.

Jeg har allerede vært inne på at en av anvendelsens av begrepet åpner for å se diakontjenesten som en praktisk kirkelig oppgave i menigheten.⁶³

Begrepene *diakonal tjeneste*, *diakonalt arbeid*, *lokalmenighetens diakonat* og *menighetens offisielle diakonale arbeid*, blir brukt i en sammenheng som tyder på at diakonalt arbeid er en del av et utadrettet menighetsbyggende arbeid. I dette tilfelle dreier det seg om arbeid rettet mot innvandrerfamilier. *Misjon* og **diakoni** i denne sammenhengen handler først og fremst om

⁶³ Se punkt 3.4 i dette kapittelet

menneskelige relasjoner som må bygges på vanlig måte.”(DELK 2001:1) Her oppfatter jeg at diakonibegrepet er brukt for å underbygge relasjonsbyggende arbeid som et viktig element i møte mellom mennesker. Diakonibegrepet gis en egenverdi i forhold til misjon, som ofte knyttes til ordet og forkynnelsen. *Menigheter preget av varme og omsorg vil sannsynligvis virke stadig mer tiltrekkende på sårede, fortvilte mennesker* (Løberg 2004:135). Derfor er det viktig at den kjærlighet og omsorg som finnes i fellesskapet kommer til uttrykk overfor mennesker i nærmiljøet som trenger anerkjennelse og omsorg. En tydeligere definert diakonal dimensjon i DELKs byggende arbeid, bør utfordre lokalmenighetene til å se det verdifulle i å skape relasjoner og fellesskap der mennesker kan kjenne tilhørighet.

Når det refereres til ”*menighetens offisielle diakonale arbeid*” og ”*lokalmenighetens diakonat*” gir denne bruken av begrepet inntrykk av at det finnes en organisert diakonitjeneste i DELK. Det drives noe arbeid rettet mot innvandrere i flere av lokalmenighetene, derfor er det også laget en veiledende uttalelse for et slikt arbeid. Det er imidlertid ikke forankret i en organisert menighetsdiakoni alle steder, så vidt jeg vet. Et diakonat eller et offisielt diakonalt arbeid, vil også kreve en strukturell forankring i DELK. Slik jeg ser det er det ingen slik strukturell organisering lokalt eller sentralt i dag.

Det kan konkluderes med at diakonalt arbeid er et underdimensjonert aspekt i kirkesamfunnet, med utgangspunkt i min gjennomgang av håndboken. På en annen side gjenspeiler ikke dokumentene der det praktiske menighetslivets betydning og aktivitet. Det finnes i DELK mange eksempler på gode og byggende fellesskap, slik vi blant annet ser det i Ryenberget menighet. Jeg har tidligere pekt på noen utfordringer dette arbeidet har i forhold til DELKs struktur. I tillegg mangler det i kirkesamfunnets grunnregler og dokumenter en tydelig definisjon av hva et byggende arbeid vil si i DELKs fellesskap. Diakonibegrepet er relatert i noen grad til dette arbeidet, men er ikke definert som en del av det. Dette igjen utfordrer DELK på å reflektere og synliggjøre i hvilken grad diakonien (kirkens tjenende identitet) er konstituerende eller konstitutiv for DELK som kirkesamfunn. Det vil si om denne dimensjonen er en grunnleggende dimensjon ved kirken, eller om den er en konsekvens av troen og de gode gjerningene som gjøres i kraft av den og Den hellige ånds gaver og utrustning til tjeneste.

4.3 Kan diakonien "utelukkende" forankres i kirken som et åndelig fellesskap?

I grunnlagsdokumentene relateres diakonien til en tjeneste som det gis nådegave til. Det jeg vil få frem her, er konsekvensene av å i for stor grad knytte diakoni og annen menighetstjeneste til en åndelig dimensjon i kirkens liv.

Pietismens fokus på at troen må få konsekvenser for det levde livet er bevart i DELK og synliggjort i DELKs grunnregler. Den enkelte og menigheten utfordres til et *"aktivt evangeliseringsansvar og samfunnsengasjement."* En konsekvens av at den enkelte fokuseres for mye på, er at fellesskapsdimensjonen og et felles engasjement kan komme litt i skyggen.

Et "individuell" syn på kall og ansvar og tildeling av nådegaver kan - etter det jeg ser - føre til at menigheten i stor grad gjør seg avhengig av at den enkelte tar i mot kallet til tjenesten som en konsekvens av troen. I tillegg krever dette synet på kristen tjeneste at det er et fokus på bønn, undervisning og forkynnelse av nådegaver i fellesskapet. Jeg har tidligere satt spørsmålsteget ved om denne tjenestedimensjonen i for liten grad kommer fram i forkynnelsen i DELK.

En for stor vektlegging av kirken som et åndelig fellesskap der troen legges til grunn for nestekjærlighet og gode gjerninger, kan få konsekvenser for tjenestefellesskapet i menigheten. Diakonien begrunnes på et skapelsesplan i at mennesket er skapt til relasjoner og ansvar for skaperverket. I dette ligger det også et kall til tjeneste. Vi må i større grad fokusere på dette ansvaret, og handle i forhold til det

Det er nødvendig med en kristendom der den åndelige dimensjonen blir en erfart virkelighet. Dette bidrar til å bryte rasjonalismens åk, og skaper et engasjert trosliv. Da vil vitnesbyrdet og evangeliseringen komme mer naturlig [...] (Løberg 2004: 135).

Det er derfor viktig å tydeliggjøre kirken både som et åndelig og sosialt fellesskap. Kirkens tjenende dimensjon må ivaretas av de menneskene som samles i det konkrete menighetsfellesskapet. Bare på denne måten er det mulig å forankre en diakonal tjeneste i en struktur og organisere en diakonitjeneste rettet mot de oppgaver hver enkelt menighet ser at den har.

4.4 En luthersk kirke med stor vekt på den forkynnende og læremessige identiteten

Forkynnelsen av ordet har vært et viktig element i den lutherske kirkes tradisjoner. Det understrekes ytterligere i CA V, der det pekes på en egen tjeneste med å lære evangeliet. I lys av Guds oppdrag til kirken skal Ordet om frelsen og Guds kjærlighet forkynnes til alle mennesker. Ordet og forkynnelsen er konstituerende for kirken. ”*Men kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent[...]*” (CAVII).

Forkynnelsen er viktig for fellesskapet på to måter. Vi ønsker at kirkens fellesskap vokser og vi ønsker å bevare mennesker for Kristus så de utvikler et nært forhold til ham. Slik har den en viktig funksjon i menigheten, rettet mot den enkeltes tro *For at vi skal komme til tro*, handler både om å høre evangeliet, og også om å bli styrket i troslivet.

I DELK knyttes denne tradisjonen til frelsens betydning, og til det faktum at DELK som kirkesamfunn har en sterk tradisjon for botsforkynnelsen.

Den gamle botsfromheten betydde at vennene levde i frykt for den døde tro og den og den falske kristendom, den som bare bestod i en lære om troen og kristendommen. Vennene søkte å leve et liv i erkjennelse av synden og tro til Kristus. Dette var etter luthersk lære den rette bot, og det førte dem inn i forsakelsen. De ble drevet til å reagere mot en forkynnelse som ikke lot syndserkjennelsen få den plass den hadde hatt i den pietistisk - haugianske tradisjon, en reaksjon som til sine tider kunne bli så sterk hos enkelte at frelsen kunne synes å forutsette en viss fromhet (Gjerpe 1978: 280).

Forkynnelsen i DELK er dermed et slag kjennetegn på kirkesamfunnet og er blitt en del av dets egenart. Det er min erfaring at forkynnelsen har endret seg noe de siste årene, den er mer nyansert og bærer preg av at prestene i større grad har en teologisk utdanning. Forkynnere generelt forbereder seg på en annen måte enn før. Dessuten er den ”*leke*” forkynnelsen åpen for både kvinner og menn, og for forkynnere utenfor kirkesamfunnet. Det fører til en mer variert forkynnelse. Det forkynnende og læremessige aspektet i kirkesamfunnet blir fortsatt holdt høyt, og det preger fellesskapets aktiviteter ved at det i mange sammenhenger er et element av forkynnelse med. DELK fremholder tjeneste med ord og sakrament som de viktigste, også i en nådegavetenkning.

Forsamlingen av de hellige eller trosfellesskapet blir utgangspunktet for den diakonale tjenesten. Dermed blir diakonien sekundær i forhold til kirken forkynnende virke. Ut i fra min gjennomgang av DELKs håndbok stemmer et slikt bilde på DELKs fellesskap. Det er i en av uttalelsene reflektert noe ved kirkesamfunnets forkynnelse: *Har forkynnelsen i våre*

menigheter i for svak grad vært fokusert på Åndens fornyende og utrustende tjenestegjering (DELK 2.12.2000:24)? Jeg tror det kan stemme at den tradisjonelle forkynnelsen som har kjennetegnet kirkesamfunnet, i noen grad har manglet denne dimensjonen.

Grunnlagsdokumentene i DELK tar i liten grad opp temaer rundt forkynnelsens sikte. Målet for forkynnelsen er i stor grad knyttet til en kirkeforståelse der forkynnelsen er en måte å nå ut med evangeliet (Jfr. DELKs formål). *Vi (menigheten) trenger forkynnelse som gir oss kunnskap om hvordan vi som enkeltmennesker og fellesskap skal "vandre Herren verdig"* (DELK 2.12.2000: 24). Det er av avgjørende betydning for et diakonalt og tjenende fellesskap at forkynnelsen har dette aspektet med. Her pekes det etter min mening på noe viktig som kirkesamfunnet bør rette en større oppmerksomhet mot.

Kirkens diakonale handling er ikke bare kirkens fortjeneste, men gjennom kirken og dens tjenere er Kristus til stede i kirkens liv som den "med – lidende". Han står side om side med dem som trenger det og lider med. I siste instans er det ikke kirken eller menneskene som handler, men Kristus selv, gjennom sitt legeme, kirken (KM 8.2/04:13).

Det er viktig at forkynnelsen møter både livet og troen – ikke bare troen. På den måten synliggjøres det også hva Kristus og Hans kjærlighet betyr i livets ulike faser og utfordringer. Det er i møte med menneskers liv og tro at diakonien har sin største styrke.

5. Avslutning

Dette siste avsnittet om forkynnelse og læremessig identitet sier mye om sammenhengen mellom DELKs kirkeforståelse og en diakonal praksis. Det er tydelig at DELKs forståelse av seg selv som kirke er knyttet til et forkynnende aspekt. Utfordringen til forkynnelsen i DELK blir derfor at den i større grad må være formanende og oppfordrende til tjeneste, i tillegg til å ha en misjonerende og sjelesørgerisk funksjon. Å forkynne til diakoni og tjeneste viser den tydelige sammenhengen mellom ord og handling. Evangeliets utbredelse får en større rekkevidde når kirkens forkynnende og tjenende identitet holdes sammen som to gjensidige dimensjoner ved kirkens liv.

Når kirken skal møte en postmoderne kultur er det nettopp viktig å trekke frem at vi beveger oss -

fra en enhetskultur dominert av kristendommen, der forkynnelsens oppgave var å bekrefte og bevare troen hos kirkens medlemmer, til en situasjon hvor kirken igjen må utbre det kristne budskapet til mennesker – også døpte som ikke kjenner det. Dette vil måtte sette preg på kirkens forkynnelse og tjeneste i tiden som kommer. (Løberg 2004:135)

Dette sitatet bringer meg tilbake der jeg startet gjennomgangen av DELKs håndbok, i kirkesamfunnets formål og oppdraget om å utbre evangeliet. Dette oppdraget må sette preg på forkynnelsen DELK og det byggende arbeidet i kirkesamfunnet. Menighetens gjensvar må ikke bare dreie seg om å styrke og bevare troen, men også før til tjeneste i form av nestekjærlighet og omsorg for medmennesker. Som kirke er DELK kalt til å synliggjøre Guds nærvær, Guds kjærlighet og Guds rettferdighet i verden. Diakonien må komme til uttrykk i kirkesamfunnets fellesskap og tjenester gjennom ord og handling. Forankret i nådemiddeltjenesten, ord og sakrament, og kirkens bekjennelsesskrifter henter DELKs medlemmer styrke og motivasjon til å tjene. I Guds kall til kirken ligger det et ansvar og en oppfordring om å lindre og hele det som er brutt. Diakonien er kirkens omsorgstjeneste, derfor er ”*En kirke uten diakoni er ingen kirke*”.⁶⁴

⁶⁴ (Kjær Nielsen 2003)

10 teser om diakoni i DELK

1. Delk har i sin historie, tradisjoner og pietistiske røtter mye inspirasjon og gode eksempler på diakoni, og har derfor – trygt forankret i sitt bekjennelsesgrunnlag – alle muligheter til å være en kirke i sin tid, som møter mennesker i menigheten og i samfunnet med omsorg og nestekjærlighet, forankret i Guds kjærlighet og nærvær til hele sitt skaperverk.
2. Det utøves i dag mange gode diakonale tjenester i menighetene i DELK. Uten en synlig forankring i menighetsfellesskapet fremstår ikke denne tjenesten som en tjenende dimensjon ved kirkesamfunnet. Forankret i kirken som Kristi legeme, kan denne dimensjonen være en forsmak av Guds rike på jord
3. Å beskrive hva et byggende menighetsarbeid i DELK skal være, vil hjelpe menighetene og de enkelte medlemmer til å forstå hva det krever, forventes og betyr å være kirke fullt og helt i dag. Menighetsfellesskapets betydning for det byggende arbeidet må vektlegges siden det er fundamentet for arbeidet og tjenestene som gjøres.
4. Å definere hva DELK mener med diakoni og beskrive hvordan en slik tjeneste skal organiseres som en menighetstjeneste, (slik vi ser eksempel på en diakontjeneste i de første kristne menighetene), vil være å erkjenne at diakonien er viktig for kirkesamfunnet. Dermed må DELKs kirkeforståelse synliggjøre en forkynnende og en tjenende identitet i struktur og organisering som kommer til uttrykk i menighetsarbeidet.
5. Å tilrettelegge for en styringsstruktur i DELK som både lokalt og sentralt sikrer ivaretagelse av representativitet for alder kjønn, egenskaper og nådegaver vil kunne styrke menighetsarbeidet, og dermed også diakonien. (Slipp kvinnene til!)
6. En diakontjeneste i DELK vil avlaste prestens tjeneste og føre til et mer utdrettet menighetsarbeid. En økt rekkevidde og omfang på arbeidet kan være en konsekvens av en diakonstilling eller et diakonat i menigheten. En organisert menighetsdiakoni,

der menigheten engasjerer seg som fellesskap, gjør det lettere å mobilisere til engasjement, og etablere stabile og gode aktiviteter i menighetsfellesskapet.

7. DELK bør i sin forkynnelse og sakramentforvaltning synliggjøre at det finnes et tjenesteperspektiv i nådemiddeltjenesten der diakonien forankres. En oppfordring og formaning til diakoni og praktisk nestekjærlighet bygger bro mellom ord og handling – to dimensjoner ved evangelieformidlingen knyttet til kirkens oppdrag. Forkynnelse og tjeneste(diakoni) har sin egenverdi, men må stå i nær sammenheng med hverandre.
8. Ønsker DELK å være en tjenende og diakonal kirke, vil det også få konsekvenser for den måten kirkesamfunnet driver sine skoler. Skolen er en av menighetens hovedarenaer for praktisk diakonalt arbeid. Det er et stort potensial i å vise barn og unge hva diakoni er, og legge til rette for å utveksle diakonal praksis mellom skole/menighet og i nærmiljøet.
9. En diakonal holdning må prege alt menighetsarbeid i DELK, og ikke tillegges en spesiell gruppe eller tjeneste. Den allmenne diakonien er et kall til alle døpte om å drive kristen nestekjærlighet der den enkelte er.
10. Forkynnelsen må tale til den enkeltes liv, ikke bare til troen. DELK trenger flere fora hvor flere blir deltakere og ikke bare tilhørere - og hvor det er mulig å samtale om alle aspekter ved menneskelivet. Det vil tilføre menigheten en tydeligere omsorgs dimensjon – og vitne om kirken som et helende og legende fellesskap.

Litteratur

Astås, R., 1992. *Kirke i vekst og virke. Allmenn og norsk kirkehistorie.*

4.utg, 5. opplag 2002

Oslo: Gyldendal Akademisk

Bibelselskapet 2006. *Bibelen/Konfirmantbibelen. Det gamle testamentet 1978/85 – Det nye testamentet 2005.*

Det Norske bibelselskap.

Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn. *Håndbok: Bekjennelsesskrifter, grunnregler, ordninger m.m.*

Tønsberg: Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn

Det evangelisk – lutherske kirkesamfunn 2009. *Underveis. Kirkeblad for det evangelisk – lutherske kirkesamfunn. Nr. 1 – 09.*

Everett, E.L., og Furseth, I., 2006. *Masteroppgaven. Hvordan begynne - og fullføre.*

Oslo: Universitetsforlaget

Foss, Ø., 1992. *Kirkens diakoni.*

Aarhus Universitetsforlag

Gjerpe, O., 1978. *Fedrearv og barnefostring. Det evangelisk – lutherske kirkesamfunn gjennom 100 år.*

Oslo: Luther Forlag

Gjerpe, O., 1977. *Menigheten i Oslo gjennom hundre år. Det evangelisk – lutherske kirkesamfunn 1877 -1977.*

Oslo: Det evangelisk – lutherske kirkesamfunn.

Karkkainen, V.M., 2002. *An Introduction to Ecclesiology.*

United States og America: Inter Varsity Press

Kirkemøtet 8.2/04. *Diakonaltjeneste i Den norske kirke, med hovedvekt på diakontjenesten og embetsforståelsen.*

Kirkerådet 1988. *Plan for diakoni i Den norske kirke.*

9. opplag 2002

Oslo: Kirkerådet

Kirkerådet 2007. *Plan for diakoni i Den norske kirke*

Oslo: Kirkerådet

Kirkerådet og Diakoniledermøtet 2001. *Diakoni et annerledes språk.*

Oslo: Kirkerådet

Kjær Nielsen, H., 2003. *Han elskede os først.*

Aarhus Universitetsforlag.

Løberg i Engelsviken, T. og Sannes, K. O. (red.) 2004. *Hva vil det si å være kirke? Kirkens vesen og oppdrag*

Trondheim: Forfatterne og Tapir Akademiske Forlag

Modalsli, O., og Engedal, L.G. 1980. *Evangelisk tro.*

Oslo: Luther forlag A/S

Nordhaug, H., 2000. *... så mitt hus kan bli fullt. En bok om prekenen.*

Oslo: Luther Forlag

Nordstokke, K., 2002. *Det dyrebare mennesket. Diakoniens grunnlag og praksis.*

2.oppl. 2004

Oslo: Verbum

Norges kristne råd. ”... vil jeg bygge min kirke” mat 16,18. *Om kirkeforståelse i Norges kristne råd.*

Et foreløpig upublisert dokument.

Oftestad, A.(red.), 1980. *En bok om kirkens diakoni. Diakoniens forankring i menigheten som et hellig samfunn.(s 341- 416)*

Oslo: Luther Forlag

- Oftestad, A.B., Rassmussen, T., Schumacher, J., 2005. *Norsk kirkehistorie*,
3.utg.
Oslo: Universitetsforlaget AS
- Repstad, P., 2007. *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*.
4. reviderte utg.
Oslo: Universitetsforlaget
- Rønningen, J., 1972. *De bedrøvede menn. En beretning om Den jarlsbergske frimenighet*.
Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Sannes i Engelsviken, T. og Sannes, K. O. (red.) 2004. *Hva vil det si å være kirke? Kirkens
vesen og oppdrag*
Trondheim: Forfatterne og Tapir Akademiske Forlag
- Skjevesland, O., 1993. *Huset av levende steiner*.
Oslo: Verbum
- Skjevesland, O., 1998. *Morgendagens menighet. Ledelse og livsform*.
Oslo: Verbum
- Skjevesland, O., 1999. *Invitasjon til praktisk teologi*.
Oslo: Luther Forlag
- Spangen, I. C. 2007. *Referansehåndboken. En veiledning i kildebruk og henvisning til kilder*.
Valdres: Spartacus Forlag

